

Nr. 2 – August 2008. Årgang 11

Miljøkrim

utgis av Økokrim

Norsk natur - farvel?

www.miljokrim.no

Forvaltningen må ikke unnlate å anmelde miljølovbrudd

Naturen og miljøet er selve livsgrunnlaget for oss alle. Kriminalitet mot miljøet truer globale interesser og kommende generasjoner. Miljøkriminalitet utgjør ca én prosent av alle anmeldte lovbrudd. Etter mitt syn gjenspeiler dette på ingen måte alvorligheten, men heller manglende prioritering fra politiet og påtalemyndigheten, lav oppdagelsesrisiko og ulik registreringspraksis i forhold til statistikkodene i STRASAK.

I tillegg blir dessverre ikke alle alvorlige saker anmeldt av forvaltningen, dette gjelder såvel forurensnings-, natur- og kulturminnesaker som arbeidsmiljøkriminalitet. Denne anmeldelsesvegringen kan ha sin bakgrunn i at politiet ikke alltid følger opp. Sakene kan bli henlagt uten grundig etterforskning eller saksbehandlingstiden blir lang med ubetydelig straff til følge.

Ved henleggelse er det viktig at forvaltningen får underretning så raskt som mulig slik at klageadgangen er i behold og for at forvaltningen kan ilegge administrative sanksjoner der dette er hjemlet og vurderes som hensiktsmessig.

Godt politiarbeid mot for eksempel ulovlige byggetiltak, er avhengig av at kommunene anmelder grove overtredelser. I forskjellige undersøkelser er det avdekket en rekke regelbrudd i forbindelse med bygging i strandsonen. Til tross for dette er det få saker som anmeldes. I 2007 ble det inngitt kun 82 anmeldelser i hele landet for brudd på plan- og bygningsloven. Anmeldelser for ulovlige tiltak i strandsonen er ikke trukket ut som en egen gruppe blant disse 82 sakene. Her er det grunn til å oppfordre kommunene til å øke antall anmeldelser. Skadevirkningene er ofte betydelige, og over tid kan tiltak som hver for seg synes relativt små, endre strandsonen radikalt.

Derimot er det ikke ønskelig at forvaltningen anmelder alle lovbrudd. Forvaltningens egne sanksjonsmuligheter bør brukes der det er formålstjenlig. Ved mindre overtredelser vil advarsel og pålegg om gjenoppretting kunne være vel så virkningsfullt som politianmeldelse. Det kan imidlertid synes som om forvaltningens anmeldelsesterskel er så høy at selv mange alvorlige eller prinsipielle saker ikke blir politietterforsket. Dette er i så fall urovekkende.

Forvaltningen må bli flinkere til å anmelde grove overtredelser, gjentatte overtredelser og forhold som har eller kan ha alvorlige samfunnsmessige konsekvenser.

Hvis ikke vil det bli vanskelig å synliggjøre at miljøkriminalitet er et felt der politiet og påtalemyndigheten har en sentral oppgave. Det kan da hevdes at miljøkriminalitet ikke er et problemområde fordi det er få saker. Forvaltningen må derfor følge sine anmeldelsesinstrukser og ikke unnlate å anmelde saker. Dersom forvaltningsmyndighetene er for tilbakeholdne kan det medføre at publikums tillit til forvaltningen svekkes. Dette er verken forvaltningen, politiet, publikum eller miljøet tjent med.

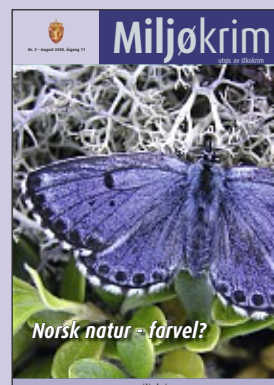
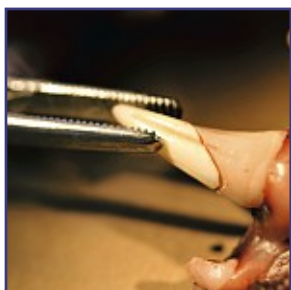
Samfunnets forståelse for at miljøkriminalitet er alvorlig har blitt større de senere årene. Prioriteringen av miljøkriminalitet er understreket i flere sentrale styringsdokumenter, blant annet Riksadvokatens årlige prioriteringsrundskriv, Politidirektoratets handlingsplan for bekjempelse av miljøkriminalitet og kriminalitetstrendanalyse.

Det er sannsynlig at miljøkriminaliteten kommer til å øke i omfang fordi kampen om areal og ressurser stadig tilspisses. Allmennpreventivt er det viktig at politiet og påtalemyndigheten håndterer miljøraker effektivt. Til tross for at de fleste miljølovene er undergitt offentlig påtale er det nok svært mange saker som det ikke vil bli startet etterforskning i hvis forvaltningen unnlater å anmelde. Det er ikke å forvente at politiet vil prioritere miljøraker som ikke anmeldes av relevant tilsynsmyndighet.

En gjennomtenkt og fast anmeldelsespraksis er viktig av allmennpreventive grunner.

Tidsskriftet distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn og miljø- og kulturminneforvaltningen og blir utgitt tre ganger pr år.

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat
Hans Tore Høviskeland, Økokrim

Redaktør:

Politioverbetjent
Kenneth Didriksen, Økokrim

Redaksjon:

Biolog Antonio B.S. Poløo, Økokrim
Politoadvokat Tarjei Istad, Økokrim

Grafisk formgivning:

Konsulent Ingvil Trana, Økokrim

Grafisk produksjon:

RenessanseMedia

Opplag: 4000

Forsidefoto:

Den vakre klippeblåvingen er en av Norges mest truede sommerfuglarter. Tidligere fantes arten på en rekke lokaliteter med klipper og svaberg omkring Skagerrak og Oslofjorden.
Foto: Egil Michaelsen

Miljøteamet ser positivt på bidrag fra leserne. Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff i bladet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning.

Adresse:

Økokrim
Pb. 8193 Dep, 0034 Oslo

Telefon 23 29 10 00
Telefaks 23 29 10 01
E-post miljøkrim@okokrim.no

Nettsider www.miljokrim.no
www.okokrim.no

Leder	side 2
Norsk natur farvel?	side 4
Gaupedrap med forviklinger	side 10
Sogn- og Fjordane politidistrikt: Trivselsfylket	side 16
Ulovlig bygging i strandsonen	side 19
Kulturminner plyndres	side 22
Trenger vi straffeloven § 152b?	side 25
Nye lover og forskrifter	side 26
Dobbeltstraff i miljø saker	side 27
Hummeraksjon	side 29
Straffutmåling i fiskeoppdrettssaker	side 31
Smånytt	side 33
Nytt fra Politidirektoratet	side 37
Viktige dommer i miljø saker	side 38
Baksiden	side 40

Norsk natur - farvel?

Utmarka nedbygges, bit for bit

Av Sigmund Hågvar, professor i natur- og miljøvern, Universitetet for miljø- og bio-vitenskap (UMB), Ås. Foto: Ole-Christian Drage

Det er mange som tror at Norge stort sett består av uberørt natur. Hvor mye skog tror du er vernet og uberørt i Norge? Ti prosent av landet? Svaret er at vi har vernet 1,5 prosent av den uberørte skogen. Til sammenligning har Sverige og Finland vernet 4-5 prosent.

Professor Sigmund Hågvar er sammen med Bredo Berntsen redaktør for boka «Norsk natur – farvel?» (Unipub 2008). I Miljøkrim presenterer han hva som må gjøres for å redde norsk natur.

I «Norsk natur – farvel?» kjøres naturinngrepene i hurtig kino, slik at vi ser tapet av ulike naturtyper over tid. Ved hjelp av fakta, kart og bilder viser forfatterne at nedbygging og feil arealdisponering er den største trusselen mot arts mangfold og variasjon i naturtyper. Foruten tapet av villmark, dokumenterer boka hvordan natur gradvis blir nedbygget eller endret i fjellet, langs kysten og vassdragene, i våtmarker og urskoger. Også kulturlandskapet er i hurtig endring, fordi den gamle mosaikken forsvinner. Kanskje mest iøyenfallende er dette på Helge Sundes bilder. Han har gjennom flere tiår dokumentert nedbygging av kulturlandskapet, særlig rundt Bergen. I bymiljøene fortsetter nedbyggingen av grønne lunger som er viktige for innbyggernes trivsel.

I strid med Stortingets mål

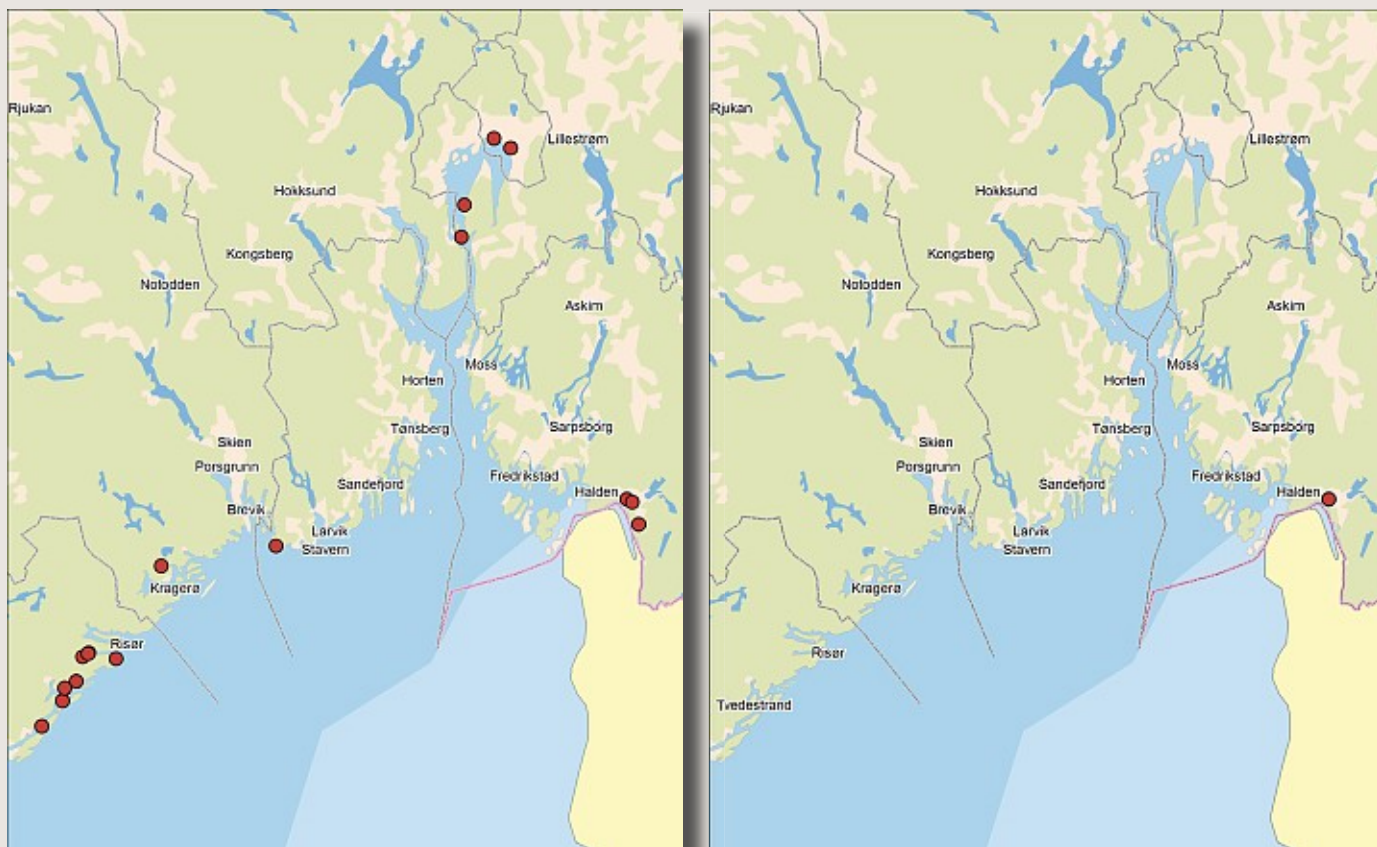
Stortinget har i Grunnloven § 110 b og på flere andre måter sagt at norsk natur må beskyttes, men målsettingene følges ikke godt nok opp. Plan- og bygningsloven setter forbud mot bygging i hundremetersbeltet langs

sjøen. Likevel får strandsonen om lag 1000 nye hytter hvert år. Allemannsretten er under press som følge av nedbygging, både langs kysten og i fjellet. Naturtapet i fjellet går også utover de siste flokkene av den europeiske villreinen, som Norge har et internasjonalt ansvar for å ivareta. Skoglovens intensjon om å bevare arts mangfoldet krever ifølge fagutredninger vern av 4,5 prosent av produktiv skog. I dag er bare 1,5 prosent av skogsarealet vernet. Det skjer også ukontrollerte inngrep i verneverdig skog. Dette er ikke i tråd med Stortingets mål om å stoppe tapet av biologisk mangfold innen 2010.

Sommeren 2007 kritiserte Riksrevisjonen norsk arealpolitikk for å ikke følge opp Stortingets intensjoner (Dok 3:11, 2006-07). Det ble blant annet pekt på at byggingen på snaufjellet og i skoggrensa har økt med om lag 25 prosent fra 1985 til 2005, og at byggingen langs vassdragene øker. Store, sammenhengende naturområder reduseres.

Byggingen i strandsonen avtar ikke. I noen fylker har byggeaktiviteten i strandsonen vært høyere etter 1995 enn i perioden 1985-95. Riksrevisjonen konkluderte slik: "Dagens arealforvaltning bidrar til en nedbygging av områder som Stortinget har vektlagt skal ivaretas."

« Framtidige generasjoner vil nok heller ha intakt natur enn nøyaktig beskrivelse »
av hvordan den forsvant

Den vakre klippeblåvingen er en av Norges mest truede sommerfuglarter. Tidligere fantes arten på en rekke lokaliteter med klipper og svaberg omkring Skagerrak og Oslofjorden (kart med mange røde prikker). Men etter at mye kystnatur er blitt nedbygget finnes sommerfuglen nå bare på en eneste lokalitet, nær Halden (kart med én rød prikk). Her har miljøvernministeren midlertidig stoppet en planlagt bebyggelse, der reguleringsplanen var godkjent av både kommunen og fylket. Opphevelse av en godkjent reguleringsplan skjer svært sjeldent, og er et signal på økt politisk vilje til å ta vare på artsmangfoldet. Kart: Artsdatabanken. Foto: Egil Michaelsen.

Åsane i Bergen, før og nå

Åsane i Bergen i 1975 og 2003. Bildene er tatt på tilnærmet samme sted. Foto: Helge Sunde

Åsane i Bergen i 1974 og 2003. Bildene er tatt på tilnærmet samme sted. Foto: Helge Sunde

Hva må gjøres?

«Norsk natur – farvel?» presenterer tre framtidsscenarier for norsk natur. Det ene er en trist historie hvor vi er likegyldige og må si farvel til stadig flere naturverdier.

Det andre scenariet er «business as usual», hvor natur fortsetter å bli borte med dagens hastighet.

Det tredje alternativet er en redningsaksjon for norsk naturarv, hvor vi aktivt sørger for å ta naturtyper og arter med oss inn i framtiden. Forfatterne ønsker på denne måten å vise at vi står ved et veiskille, og at det er fullt mulig å velge en ny kurs.

Følgende tiltak foreslås:

- Økt vern av ulike naturtyper. Særlig viktig er det å øke skogvernet fra nåværende 1,5 % til ca. 5 %, da halvparten av de rødlistede artene er skogslevende.
- Snarest mulig koble seg på det svenske Artsprosjektet, for å bedre oversikten over landets artsmangfold, artenes miljøkrav og deres trusler.
- Bevilge midler til skjøtelsavhengige naturtyper, dels i vernede områder og dels i kulturlandskapet. Statens Naturoppsyn (SNO) bør utvides og få betydelige langsiktige skjøtelsoppgaver.

Rikspolitiske retningslinjer for:

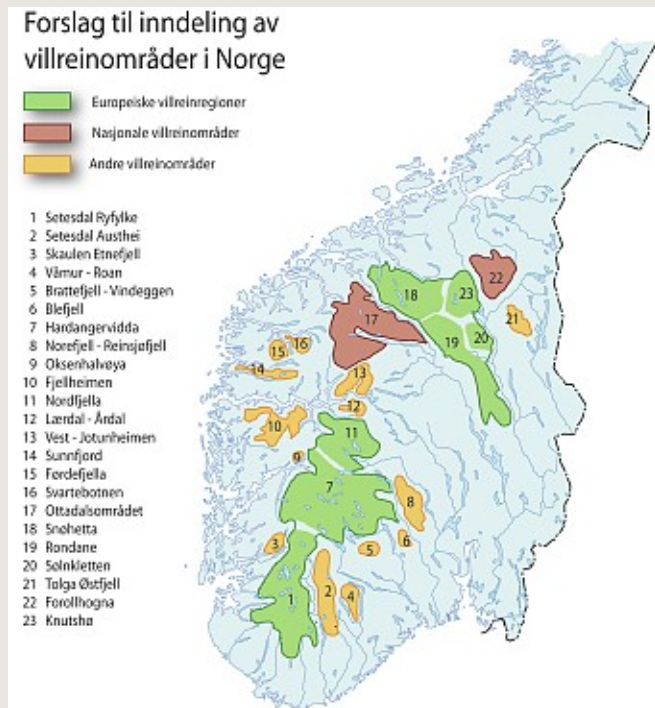
1. Hvilke kyststrekninger som ikke skal nedbygges av vindmøller eller hytter.
2. Hvilke fjellområder som ikke skal nedbygges av hyttefelt. En totalkartegging av villreinens leveområder vil være til god hjelp for sistnevnte.
3. Hvilke områder/vassdrag hvor det ikke skal bygges småkraftverk.
4. Buffersoner omkring sårbare verneområder for å hindre slitasje og for stor turistvirksomhet i kantområdene.

Gå fra overvåking av naturtap til aktivt å stoppe tapet:

- Stoppe videre inngrep i våre siste villmarker.
- Stoppe videre inngrep i viktige naturtyper, f. eks. deltaer.

Gi kommunene midler til å forvalte sin naturarv bedre:

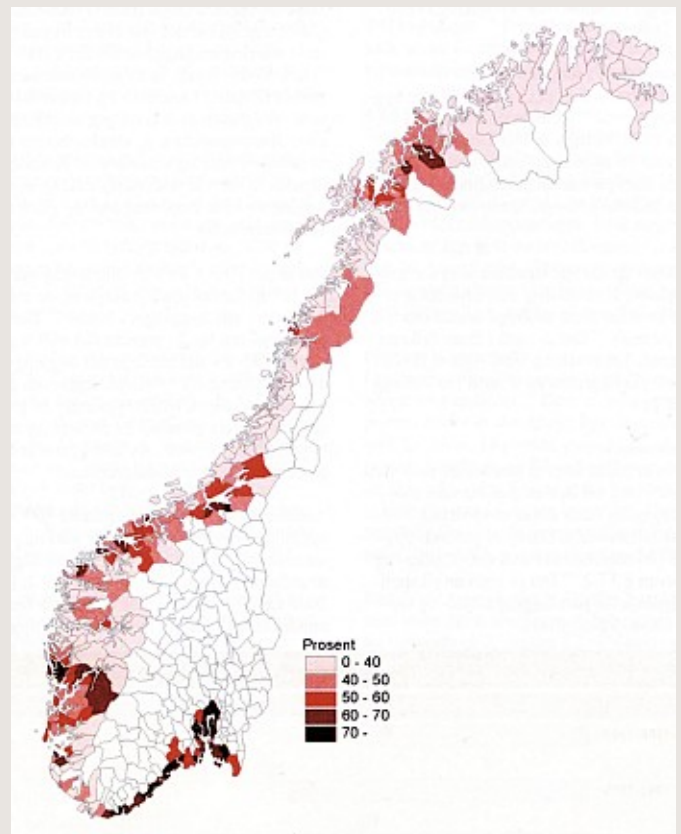
1. Sørge for at kommunene får tilbake heltidsansatte miljøvernledere, som kan tenke langsiktig og økologisk. I dag har under 10 % av kommunene slike. I Soria Moria-erklæringen sies det at kommunenes kompetanse i naturforvaltning skal økes, men det har ikke skjedd.
 2. Gi kommunene midler slik at de bedre kan registrere viktige naturtyper og lokaliteter for rødlistede arter. Det som hittil er gjort har ofte dårlig kvalitet.
- Brems kommunenes kraftige og «kreative» forbruk og nedbygging av natur, særlig langs kysten og i fjellet. Vurdere å frata kystkommuner dispensasjonsretten for strandloven. La Fylkesmannen kontrollere kommunenes byggeplaner i fjellskog og på snaufjell. Kommunenes frihet i arealdisponeringen må generelt strammes kraftig inn dersom internasjonale forpliktelser og nasjonale mål om arealbruken skal oppfylles.
 - Opprette «biologiske krabbefelt», dvs. intakte striper med natur fra lavland til fjellet. Disse kan fungere som rømningsveier når klimaet blir varmere og artene må trekke oppover i høyden for å finne igjen sitt klima.
 - Gjennomføre den nye naturmangfoldloven, med vekt på prioriterte arter og utvalgte naturtyper.
 - Gi et undervisningsløft for ungdommen når det gjelder naturglede, økologisk forståelse og engasjement innen natur- og miljøvern.
 - Opprettelse av et betydelig naturarvfond (kfr. det eksisterende kulturarvfondet), der avkastningen går til årlige tiltak for å bevare truede arter og naturtyper. Grunneiere som har truede arter eller naturtyper på sin eiendom (skog/kulturlandskap), og som forvalter disse godt, gis en økonomisk belønning.

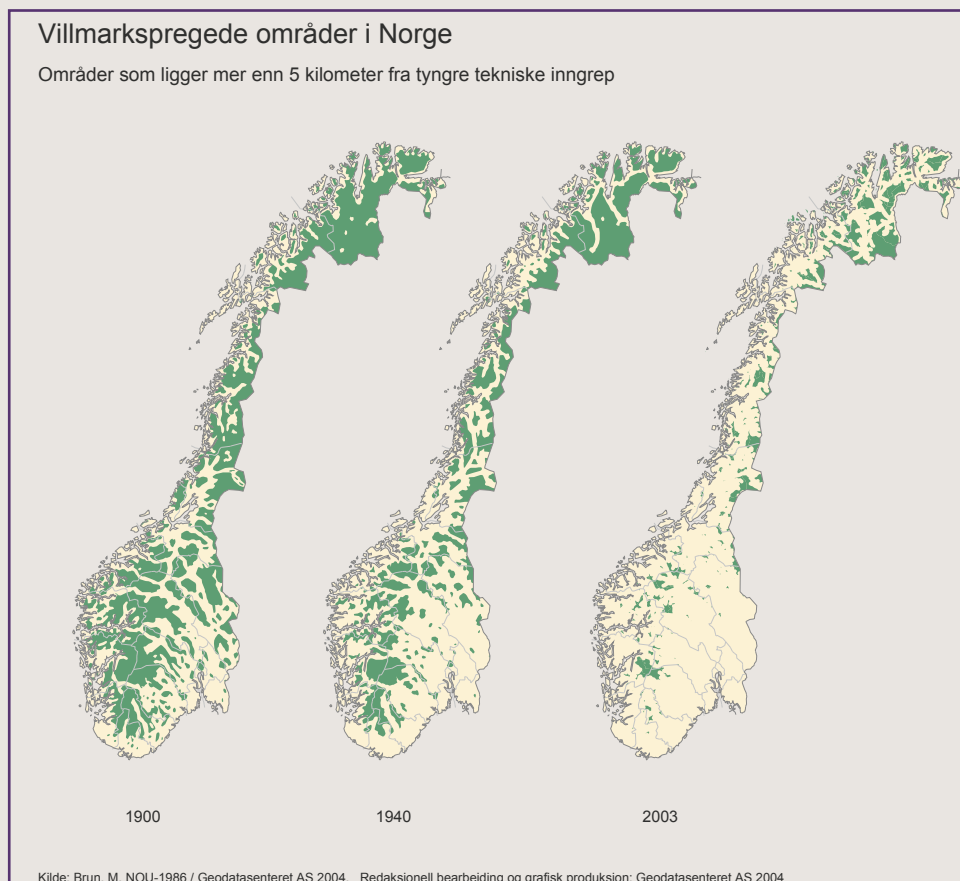
Norge har ansvar for å ivareta de siste bestander av den opprinnelige ville fjellreinen i Europa. Villreinen fantes opprinnelig i et stort, sammenhengende leveområde i sønorske fjell.

På grunn av veier, hyttefelt, kraftlinjer og andre inngrep er villreinen nå delt opp i 23 mer eller mindre isolerte bestander.

De gjenværende leveområdene fortsetter å krympe på grunn av menneskelige inngrep. Små bestander på begrensede arealer kan lett gå til grunne. Også på grunn av klimaendringene er villreinens framtid usikker. Kilde: NINA.

Nedbygging av kystnaturen: Jo mørkere farge, desto tettere ligger bygningene langs kysten. Fargevalørene angir prosentandelen av kystlinja som ligger nærmere enn 100 meter fra bygninger. Kilde: Riksrevisjonen.

De tre kartene viser hvordan våre villmarker har krympet sterkt i løpet av de siste hundre årene. Villmarker er her definert som arealer mer enn 5 kilometer fra vei og andre tyngre tekniske inngrep. Mens slike områder i dag utgjør noe under 12 prosent av landet, var andelen 34 prosent i 1940 og hele 48 prosent i 1900. I Sør-Norge med Trøndelag er andelen nå nede i 5 prosent. Fylker som Østfold, Vestfold og Akershus har for lengst mistet all villmark. Kilde: Direktoratet for naturforvaltning.

Av spesialetterforsker Dr. scient. Antonio B.S. Poléo og førstestatsadvokat Thomas Skjelbred, Økokrim. Foto: Veterinærinstituttet

Ved Follo tingretts dom av 8. desember 2006 ble en mann dømt til ubetinget fengsel i 15 dager for å ha drept en gaupe under særlig skjerpende omstendigheter, og for å ha underslått den samme gaupen. I tillegg ble mannen dømt for å ha brukt ulovlig ammunisjon. Mannen ble også fradømt retten til å drive jakt og fangst i tre år. Rapporten fra obduksjonen av gaupen skapte imidlertid noen forviklinger underveis i etterforskningen og under hovedforhandlingen.

Gaupe skutt

2. februar 2005, ca kl. 19.00 ble det meldt at det var skutt en hunngaue under ordinær kvotejakt i Marker kommune i Østfold. Når man har skutt en gaupe under ordinær gaupejakt skal dyret alltid vises Statens naturoppsyn (SNO) for kontroll. Allerede i forbindelse med denne kontrollen var det ting som tydet på at alt ikke var som det skulle. Jegeren var lite interessert i å møte opp for å vise frem gaupen. Han skyldte på at han hadde flere ærend og at det ble vanskelig å møte opp med dyret. Omsider fikk imidlertid rovviltkontakten hos SNO i Østfold overtalt jegeren til å komme til ham med dyret, og kl. 01.00 på natten møter han opp.

Mannen som hadde skutt gaupen er en erfaren jeger, og han har jobbet i flere år som frivillig assistent i det skandinaviske gaupeprosjektet, SKANDLYNX, hvor han blant annet hadde oppsyn med en gaupefelle som ble brukt til å fange dyr som skulle merkes. Det var altså liten tvil om at jegeren har god greie på både gaupe og jakt, og han visste meget godt at en slik kontroll er obligatorisk.

Obligatorisk kontroll

Da jegeren møtte opp for kontroll av gaupen reagerte rovviltkontakten på at dyret ikke hadde tegn til dødsstivhet. Det vil normalt et dyr som dette ha seks timer etter at det er skutt. Rovviltkontakten sa også følgende under avhør hos politiet: "den var både slaskete og lealaus i alle ledd, bløt og møkkete - det ble ikke en eneste blodflekk på pappen hvor ho lå, bare jord og møkk". Rovviltkontakten fikk mistanke om at alt ikke var helt slik det skulle, og på bakgrunn av dette ble det bestemt å foreta en skuddplassbefaring. SNO kan pålegge skuddplassbefaring, og gjør dette også rutinemessig i enkelte distrikter.

Skuddplassbefaring

Under skuddplassbefaringen (3. februar 2005) ble det funnet spor i snøen der jegeren hadde forklart at han la gaupen etter at den var skutt. Det var imidlertid ingen spor etter blod i snøen, heller ikke der gaupen skulle ha blitt truffet. Det ble også funnet to tomme haglpatroner, som viste seg å være fra blyhagl. I skogholtet der gaupa skulle ha kommet fra var det rikelig med sporsnø, men det ble ikke funnet spor som stammet fra gaupe. Dette var spesielt mistenkelig, fordi mens jegeren satt på post hadde han sendt en tekstmelding til lederen for gaupeprosjektet og fortalt at han satt på post og iakttok tre gauper som kom ut av skogholtet. Under befaringen ble det funnet spor av rådyr, grevling, hare, hund og rev i skogholtet, men altså ikke av gaupe. Det ble derfor besluttet å foreta nok en befaring hvor jegeren skulle være med for å få rekonstruert hvordan jakten faktisk hadde foregått. Politiet ble også anmodet om å være med under befaringen.

Dagen etter, 4. februar 2005, møtte jegeren opp for å an vise skuddplass og forklare seg om selve jaktforløpet. Han hadde også blitt bedt om å ha med seg gaupen. Under denne befaringen kom det frem at de to tomme haglpatroner ble funnet der jegeren forklarte at han satt når de to første skuddene ble avfyrt. Han avfyrt i alt tre skudd. Nærmere ettersyn av den døde gaupen viste at dyret var tatovert i øret. Det betyr at dyret hadde vært fanget tidligere og merket, muligens når det var for ungt til å bære radiosender. Gaupen hadde også et brudd i venstre bakben. Jegeren forklarte at gaupa hadde brukket benet fordi det kom i klem i bildøren når han skulle reise hjem fra skuddplassen.

Fordi gaupen synes å ha vært skutt med ulovlig blyhagl (forbudet inntrådte 1. januar 2005), ble det tatt beslag i gaupen av politiet. Den beslaglagte gaupen ble brakt til Veterinærinstituttet i Oslo for obduksjon. I forbindelse med obduksjonen av gaupen ble det tatt prøver av dyrets muskulatur som ble sendt til Universitetet i Uppsala for DNA-analyser. Universitetet i Uppsala har en database med DNA-profiler over alle merkede dyr fra de skandinaviske rovviltprosjektene (om DNA og DNA-profiler; les Miljøkrim nr. 2/3 og 4 fra 2006). Ved hjelp av en DNA-profil fra muskelprøvene kunne man sannsynligvis finne svar på hvilken gaupe det dreide seg om og hvor den eventuelt stammet fra. Dyret hadde som nevnt tidligere vært fanget og merket. I forbindelse med slik fangst og merking tas det rutinemessig blodprøver av dyrene som sendes inn og legges i DNA-databasen til forskningsprosjektene.

Befaring ved gaupebås

Samme dag, 4. februar 2005, ble det også foretatt en befaring av SNO ved en gaupefelle, en såkalt gaupebås, som ligger på Ravnåsen i Enebakk kommune, Akershus. Gaupebåsen ble brukt til å fange gauper til merking i det skandinaviske gaupeprosjektet. Bakgrunnen for at man ønsket å se nærmere på denne fellen var at dette var en felle som jegeren hadde tilsyn med i forbindelse med prosjektet, og at det var mistanke om "ugler, eller kanskje snarere gauper, i mosen". Der fant man at gaupebåsen var tilgriset med blod innvendig (figur 1). Det ble derfor tatt prøver av blodet, som også ble sendt inn til Universitetet i Uppsala for DNA-analyse. Ved hjelp av en DNA-profil fra blodprøvene ønsket man å finne svar på hva slags dyr blodet stammet fra. Inne i gaupebåsen lå det en god del halm (figur 1), som ble samlet opp og tatt med til kriminalteknisk undersøkelse.

Saken ble anmeldt 5. februar 2005, på bakgrunn av at gaupa var skutt med blyhagl.

Første avhør

14. februar 2005 møtte jegeren, som nå var mistenkt i saken, til avhør hos politiet. Her forklarte mistenkte i detalj hvordan jaktsituasjonen forløp, og hvordan han skjøt gaupen - tre skudd med hagl. Videre forklarte han at han på veien hjem stoppet bilen, og tok ut gaupen for å forsøke å få noe blod ut av den. Det gjorde han ved å stikke dyret i hals og hjerteregionen. Han gjorde dette fordi han trodde det kunne være hensiktsmessig å få ut blodet med hensyn på senere preparering. Avslutningsvis erkjente mistenkte straffeskyld for å ha skutt gaupen med ulovlig blyhagl.

DNA-analysene og halmen fra båsen

31. mars 2005 kom rapporten fra DNA-analysene fra Universitetet i Uppsala. Analysene viste at blodet i gaupebåsen på Ravnåsen stammet fra gaupe. Dessuten at DNA-profilen fra blodprøvene fra gaupebåsen var identisk med DNA-profilen fra muskelprøvene som ble tatt av den beslaglagte gaupen. Blodet i gaupebåsen i Enebakk (Akershus) stammet med andre ord fra gaupen som mistenkte hevdet å ha skutt i Marker (Østfold) under gaupejakten. Det var med andre ord tydelig at mistenkte ikke hadde forklart seg helt riktig til politiet om jakten og hvordan den hadde foregått.

Under den kriminaltekniske gjennomgangen av halmen fra gaupebåsen ble det funnet et fragment av en tann, som så ut til å være en hjørnetann fra et rovdyr. Tannen ble sendt til Veterinærinstituttet i Oslo hvor det raskt ble konstatert at den stammet fra gaupen i saken (figur 2).

Figur 1. Innsiden av den ene vegg i gaupebåsen. Legg merke til blodsølet opp langs vegg. Halmen på gulvet i båsen er innsatt med gaupeurin fra gaupe i fangeskap. Lukten virker tiltrekkende på ville gauper, som ellers er svært sky og lite villige til å stikke snuten inn i store trekasser. Foto: Lars André Tønnesen. Follo politidistrikt.

Figur 2. Innpasningen av tannfragmentet som ble funnet i halmen fra gaupebåsen, på den brukte hjørnetannen i gaupens overkjeve. Foto: Veterinærinstituttet.

Figur 5. Innvoller i bukhuken. Legg merke til at det ikke forekommer blodsøl. Legg også merke til haglkornene som finnes her og der. De er ikke omgitt av blod eller forbundet med blodninger. Foto: Veterinærinstituttet.

Andre avhør

I andre avhør (13. april 2005) sto mistenkte fast ved sin forklaring fra første avhør. Deretter ble mistenkte spurt om han hadde lagt merke til at det var mye blod i gaupebåsen på Ravnåsen. Mistenkte svarte at han ikke hadde lagt merke til dette. Han visste imidlertid at han hadde avlivet en rev og flere grevlinger i båsen. Sist han avlivet en grevling var i januar. Mistenkte forklarte at det ofte blir til at grevlingen ligger og blør litt før den blir dratt ut av båsen. DNA-analysene av blodet viste som nevnt at blodet verken stammet fra rev eller grevling, men fra gaupen som mistenkte hadde hatt i sin besittelse. Mistenkte ble ikke konfrontert med dette, men han ble spurt om han var klar over at gaupen hadde brukket en tann. Mistenkte svarte at han ikke var klar over dette. Spørsmålet om den brukkne tannen gjorde at mistenkte fikk "kalde føtter", og han ønsket under avhøret å endre sin forklaring og avgi en uforbeholden tilståelse: gaupen ble drept i båsen på Ravnåsen i januar, med flere stikk av en kniv festet på et skaft. Etter å ha drept dyret tok han det med hjem og la det i fryseren. I februar tok han gaupa ut av fryseren og tinte den opp, før han tok kadaveret med ut i skogen og skjøt på det med hagle – tre skudd.

Om hendelsesforløpet rundt selve avlivningen forklarte mistenkte at gaupen satt fast i fellen med det ene bakbenet, men at han løsnet forsiktig på den ene falldøren slik at benet kom fri. Han forsikret seg om at begge falldørene var skikkelig igjen og at båsen var helt lukket slik at gaupen ikke kunne komme seg ut. Mistenkte la til at han var rimelig sikker på at benet var brukket. Han reiste deretter fra stedet og hjem. Hjemme fra forsøkte han å kontakte lederen for gaupeprosjektet, men kom bare frem til hans telefonsvarer. Da bestemte mistenkte seg for at han skulle ta livet av gaupen. Han fant frem en kniv og reiste opp til gaupebåsen igjen. Kniven bant han på en lang pinne (skaft), og fra toppluken i gaupebåsen stakk han gaupen til den døde. Mistenkte forklarte videre at han valgte å avlive gaupen på denne måten fordi skytevåpen ville ha påkalt folks oppmerksomhet, og at han vurderte det som uheldig for prosjektet at dyr dør eller blir skadet under forskning. Mistenkte la til at det var riktig av ham å avlive dyret, men at han forstår at det ikke var hans oppgave å avgjøre dette og at det kunne vært gjort på en annen måte.

I motsetning til den første forklaringen stemte den nye forklaringen med det meste av det man hadde kommet frem til under SNO sine undersøkelser og politiets etterforskning; fraværet av dødsstivhet under kontrollen av gaupa hos SNO, fraværet av gaupespor i skogholtet ved skuddplassen, fraværet av blod på skuddplassen og der gaupa ble lagt i snøen etter at den var skutt, haglpatronene på skuddplassen, blodsolet og den brukkne tannen i gaupebåsen. Det som imidlertid ikke stemte med hva som hadde kommet frem tidligere i saken, var at benet til gaupen var brukket mens den enda var i live. Dette skulle vise seg å bli en nøtt å knekke (!) under hovedforhandlingen, fordi obduksjonsrapporten fra Veterinærinstituttet konkluderte med at benet var brukket etter at gaupen var

død. Som om ikke dette var nok; obduksjonsrapporten konkludert dessuten med at gaupen var i live da den ble skutt. Med andre ord var ikke mistenktes nye forklaring i tråd med hovedfunnene i obduksjonsrapporten.

Obduksjonsrapporten

Diagnosene i veterinærens rapport var at gaupen hadde skuddskader forårsaket av hagl, sårskader i huden, brudd på venstre bakben og en brukket hjørnetann på høyre side i overkjeven. Disse diagnosene var ikke i uoverensstemmelse med mistenktes forklaring, men i tolkningen av disse diagnosene dukket problemet opp. I obduksjonsrapporten kom det frem at de fleste haglinnslagene i huden og i muskulaturen var forbundet med blødninger, og rapporten konkluderer på bakgrunn av dette med at dette viste at dyret har vært i live ved første gangs påskyting. Det kom også frem at det ble funnet en del haglinnslag uten blødninger rundt, og at disse funnene tydet på at gaupen i tillegg var påskutt etter at den var død. Når det gjelder bruddet på venstre bakben ble dette tolket til å ha oppstått etter at dyret var død.

Det var vanskelig å forstå hvorfor mistenkte skulle forklare seg uriktig om påskytingen av gaupen når han hadde tilstått å ha drept dyret på en såpass oppsiktsvekkende måte som han hadde gjort. Dessuten var det ingen ting i mistenktes forklaring, eller fra den kriminaltekniske undersøkelsen av gaupebåsen, som tydet på at dyret faktisk var påskutt mens det var i live. I obduksjonsrapporten understrekes det imidlertid at det var vanskelig å tolke skuddskadene fordi dyret hadde vært frosset ned og fordi nedbrytingen av vevet hadde kommet godt i gang. Dette kunne selvfølgelig ha vært medvirkende til at mistenktes forklaring ikke stemte med obduksjonsrapporten på alle punkter.

Det tok imidlertid ikke lang tid før mistenktes forsvarer reagerte på det som sto i obduksjonsrapporten. I et brev til påtalemyndigheten presiserer forsvareren at gaupen kun var påskutt etter at den var død, og at benet var brukket da mistenkte kom til gaupebåsen, mens dyret var i live, og at dette var den direkte årsaken til avlivningen av dyret, og helt vesentlig for straffeutmålingens utfall. Når det gjelder benbruddet hadde som nevnt mistenkte forklart til SNO under skuddplassbefaringen at det hadde oppstått da han skulle reise fra skuddplassen. Dersom dette er tilfelle, stemmer det godt med at det ikke forekom noen blødninger i forbindelse med bruddet. Gaupen hadde jo vært død lenge og ligget i mistenktes fryser i en måned før han simulerte jaktsituasjonen i Marker.

Vi kan ikke si noe sikkert om hvorfor mistenkte endret sin forklaring om benbruddet, men tar vi utgangspunkt i det forsvareren meddelte, nemlig at det var helt vesentlig for straffeutmålingens utfall at benet var brukket da mistenkte kom til gaupebåsen, virker det logisk. Mistenkte hadde tilstått å ha drept en gaupe ulovlig, på en til dels tvilsom måte – da var det viktig å bevise at det til tross for dette var en forståelig handling fordi dyret led.

Hva viste egentlig obduksjonsrapporten?

Det ble funnet hagl i hud og muskulatur, både med og uten blod rundt innslagene. Blodet som strømmer gjennom kroppen vår er under trykk, relativt høyt trykk når det forlater hjertet (arteriesiden) og lavt trykk på vei tilbake til hjertet (venesiden). Enten trykket er lavt eller høyt, så vil det føre til at blod presses ut av blodårene og inn i sår i hud eller muskulatur når disse oppstår mens vi eller gauper er i live. Det betyr med andre ord at haglinnslag uten blod rundt ikke bare tyder på, slik det sto i obduksjonsrapporten, men etter mitt skjønn viser at dyret ble påskutt etter at det var død. Det er først når vi ligger døde og hjertet har stoppet å slå at blodet slutter å sirkulere rundt i kroppen.

Videre kan man etter min mening ikke fastslå at hagl med blod rundt er noe sikkert tegn på at gaupen må ha blitt påskutt også mens den var i live. Det vil i lang tid etter at et dyr er dødt ligge blod i åpne rom i kroppen, ikke minst etter at dyret har vært frosset. Når kjøttet fryser vil dessuten iskrystaller sprengte cellene, og når man så tiner kjøttet vil iskrystallene bli til vann som kommer ut av de sprengte cellene. Dette vannet vil løse koagulert blod, og avhengig av hvor mye blod som løsnes vil denne væsken kunne være relativt blodliknende. Når et hagl perforerer frossent eller nylig tint vev vil det kunne dra med seg denne blodlignende væsken inn i skuddkanalene og haglkornene blir liggende med blod rundt seg. Mistenkte hadde jo skutt på gaupen samme dag han hadde tatt den ut av fryseren. Denne alternative tolkningen er dessuten ikke motstridende med obduksjonsrapporten, fordi hagl som ble funnet med blod rundt forekom først og fremst i den regionen av kroppen hvor det var stikk-skader og blodtilsølt pels. Haglene, som ikke var forbun-

det med blod, ble fortrinnsvis funnet andre steder på dyrets kropp.

Dersom vi legger denne tolkningen til grunn står vi igjen med spørsmålet om hva som da kan ha drept gaupen når den ikke ble skutt til døde. Mistenkte har jo forklart at han stakk den til den døde. Hva sa obduksjonsrapporten om dette? Om sårskadene i huden sto det at disse kunne ha vært forårsaket av en skarp gjenstand. Videre at begge sårskadene var relativt overfladiske uten skade på underliggende muskulatur, og at de var lokalisert i områder der det var andre skader (hagl) med blødninger og blodtilsølt pels slik at det var umulig å si om de to sårskadene var påført dyret mens det var i live. Spørsmålet blir da om gaupen likevel ikke var stukket i hjel?

Et av bildene som ble tatt under obduksjonen viser et av sårene som er lokalisert i brystregionen (figur 3). Dersom vi tar et utsnitt av såret ser det etter mitt skjønn ut som et dypt kutt tvers gjennom brystmuskulaturen (figur 4). Jeg var imidlertid ikke til stede under obduksjonen, og har kun et fotografi å forholde meg til, med de usikkerheter det representerer. Jeg vil derfor være forsiktig med å uttale meg om hvorvidt obdusenten har tatt feil eller ikke. Det som imidlertid kommer klart frem på bildet er at et stort område av pelsen er blodtilsølt rundt såret (figur 3). Mye blod må altså ha kommet ut av dyret.

I obduksjonsrapporten kom det frem at det ble funnet minst en haglperforasjon i hjertet, og en i lungens hovedlapp hvor det også ble funnet et hagl. Dessuten at diafragma (mellomgulvet) var perforert.

Figur 3. Gaupens brystregion med sår i huden omgitt av blodtilsølt pels. Foto: Veterinærinstituttet.

En perforering av hjerte og lunge hos et levende dyr vil føre til blødninger i brysthulen. Når det blodfylte hjertet kontraherer presses blod ut av hullet under relativt høyt trykk. I rapporten sto det imidlertid også at det ble samlet opp mellom 10 og 20 ml med mørkerød tyntflytende væske fra brysthulen. 10 til 20 ml er svært lite, under en kvart dl, og dersom dette var vann med løst blod representerer dette et enda mindre blodvolum. Det betyr med andre ord at blodet må ha forlatt brysthulen. Siden det var hull i diafragma vil etter all sannsynlighet noe av dette blodet ha funnet veien ned i bukhalen, fordi diafragma danner en tett vegg mellom bryst- og bukhalen. I bukhalen var det imidlertid ikke tegn til blod i det hele tatt (figur 5). Dette i seg selv tyder på at haglperforeringene må ha skjedd etter at blodet ikke lenger var under trykk, og indikerer etter mitt skjønn at gaupen ikke kan ha blitt påskutt mens den var i live.

En annen mulig vei ut for blodet er gjennom luftrøret. Det er svært vanlig at dyr som skytes i brystregionen blør ut gjennom munnen eller nesen fordi blodet finner vei gjennom perforeringer av lungene og videre opp langs luftveiene. Obduksjonsrapporten slo imidlertid fast at det ikke ble funnet nevneverdig med blod i munn- eller nesehulen. Da gjenstår det kun to muligheter – enten har blodet funnet veien ut gjennom hullene etter hagl i brystregionen, eller så har det funnet veien ut gjennom stikksåret i brystet. Den relativt omfattende tilsølingen av blod i pelsen i brystregionen (figur 3) indikerer etter min mening at blodet har forlatt kroppen via et større hull forårsaket av for eksempel en kniv, slik etter mitt syn bildet i figur 4 viser. Jeg tror ikke en håndfull haglperforeringer gjennom en såpass tykk hud og pels som gaupe har, vil gi en ytre blødning av en så omfattende karakter som blodsølet i pelsen representerer. Her er det dessuten verdt å minne om at ikke bare pelsen var svært blodtilsølt – det var relativt mye blod som hadde sprutet ut på veggene inne i gaupefellen også (figur 1). Blodsprut av denne typen kommer neppe ut av spredte haglperforeringer.

Når det gjelder selve dødsårsaken sa obduksjonsrapporten at den sannsynligvis var en kombinasjon av sjokkutvikling og pneumothorax, med påfølgende kvelning. Pneumothorax betyr punktering av lungene slik at det kommer luft i brysthulen. Når det skjer klapper lungene sammen og man kveles. Både et hagle-skudd og en skarp kniv kan føre til punktering av lungene. Følgelig stemmer så vel den alternative tolkningene av funnene fra obduksjonen som den rapporterte. Derfor heller jeg til at mistenktes forklaring stemmer, og at konklusjonen i obduksjonsrapporten om at gaupen må være påskutt før den døde kan være feil. Ett eller flere stikk med kniven har gått inn i brysthulen og punktert lungen. Videre at kniven, i tillegg til å snitte opp lungene, har skåret over ett eller flere større blodkar. Jeg tror således at dyret har dødd av kvelning kombinert med omfattende blodtap.

Når brakk benet?

Bilder tatt under obduksjonen viser tydelig at venstre bakben er brukket tvers av, og at det ikke forekommer blødninger i og rundt bruddet (figur 6). Et så omfat-

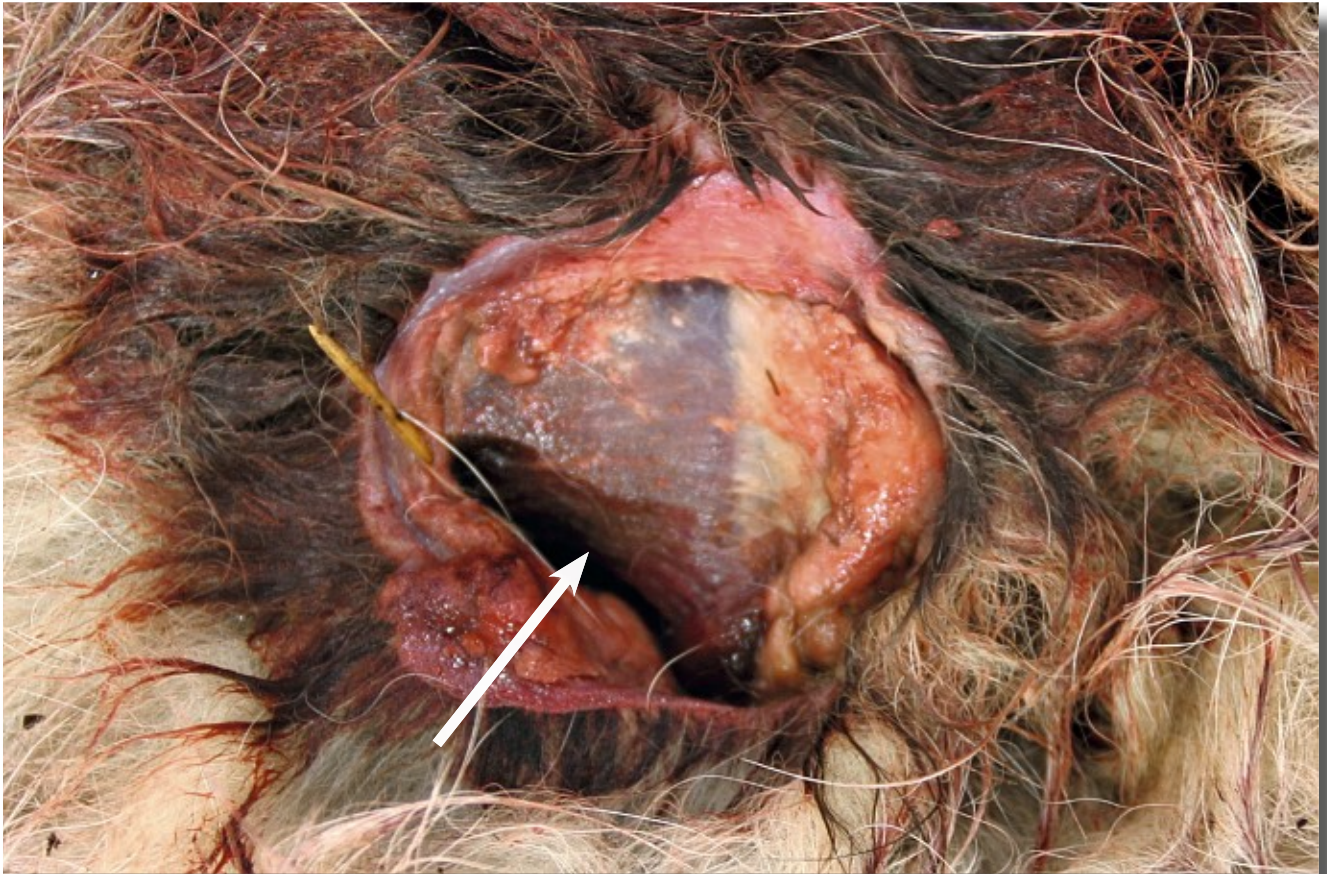
tende brudd som dette må ha revet over en rekke blodkar i benstrukturen. Av samme grunn som for haglperforeringer, ville dette ha medført blødninger dersom dyret var i live, fordi blodet da sirkulerer og er under trykk. Det er derfor grunn til å så tvil om mistenktes siste forklaring når det gjelder når og hvordan benbruddet har oppstått. Dessuten sa han første gang han forklarte seg om bruddet at det hadde skjedd idet han la gaupen inn i bilen for å kjøre fra skuddplassen i Marker. Denne forklaringen synes derimot å stemme godt med funnene fra obduksjonen.

Hovedforhandlingen og dom

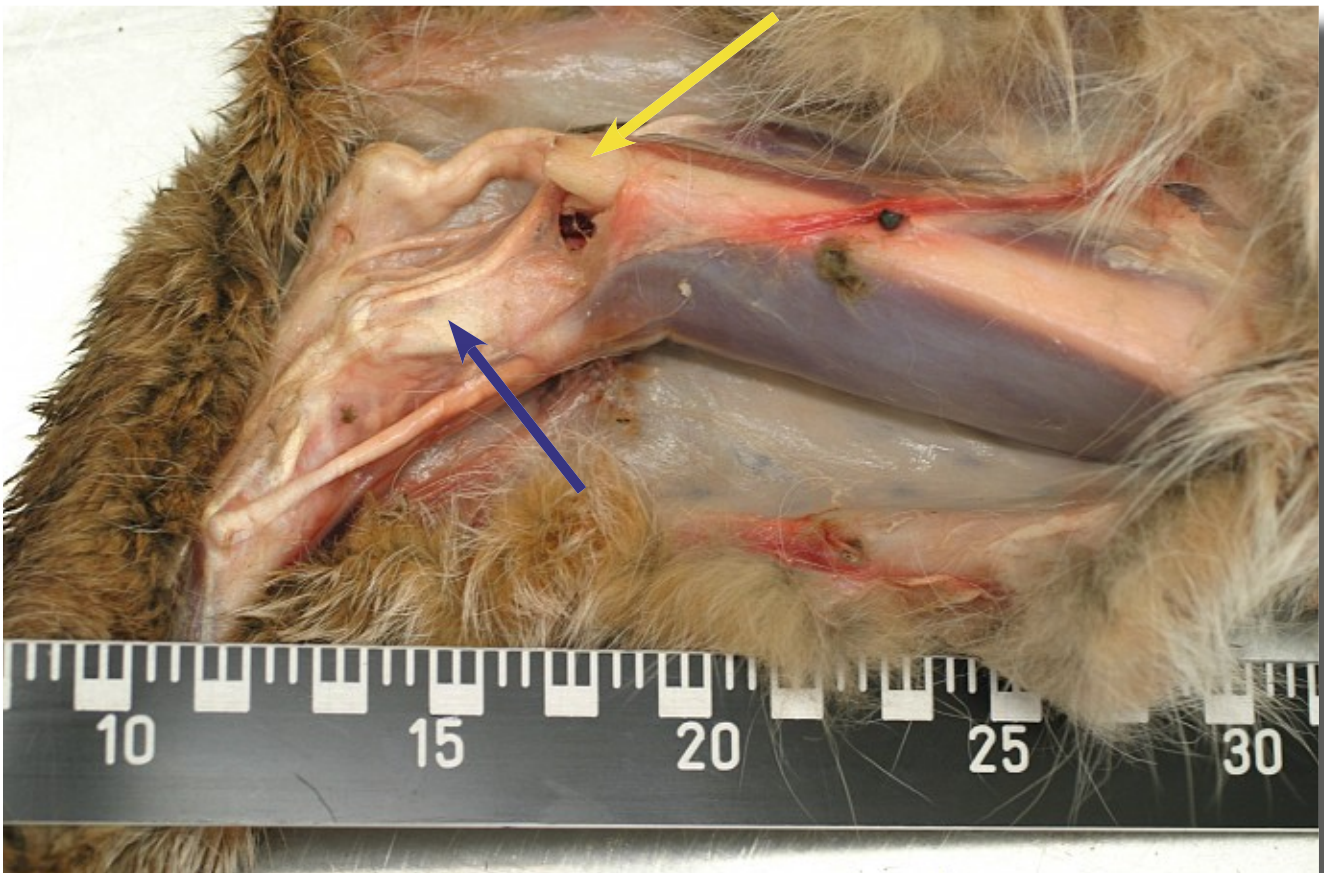
Jegeren ble tiltalt etter viltloven § 56 jf. § 3 for å ha tatt livet av en gaupe ved å stikke den gjentatte ganger med kniv festet til et langt skaft mens gaupen var sperret inne i en fangstfelle. Videre etter straffeloven § 255, for å ha tilegnet seg den nevnte gaupen ved å ta den med seg til sin bopel og ha oppbevart den i en fryseboks til tross for at den tilhørte Viltfondet, jf. viltlovens § 48.

I forbindelse med straffutmålingen ble det lagt vekt på at tiltalte hadde drept gaupen på en måte som var stikk i strid med enhver jaktetikk og det man ellers forbinder med human avlivning av dyr. Det er ikke vanskelig å forestille seg at et vilt dyr som er sperret inne i en mørk trekaske, mens det blir stukket etter med en kniv, ble påført unødig lidelse, og forstå at dette var særdeles skjerpende. Det ble også lagt vekt på at tiltalte hadde forsøkt å hvitvaske gaupa som var drept med kniv ved å simulere at han skjøt den under ordinær jakt. Videre at tiltalte benyttet blyhagl da han skjøt på den døde gaupa, til tross for at han var kjent med at blyhagl var forbudt ammunisjon. Tiltalte hevdet selv i retten at han er en erfaren og kunnskapsrik jeger, at han er opptatt av holdninger, og at unge og uerfarne jegere skal lære å opptre på en riktig måte. Han sa også at han er opptatt av at dyr som lider må få begrenset sine lidelser. Det ble også vektlagt at tiltalte, i tillegg til å bryte loven, heller ikke fulgte de instruksene han visste han skulle følge når det gjaldt varsling når et dyr har gått i gaupefellen, skadet eller ikke skadet.

Det er alvorlig at en person som er betrodd en rolle i et internasjonalt forskningsprosjekt, har en rolle i viltneimda, og som skal fremstå som et forbilde for unge jegere og ungdom for øvrig, omgår loven og de instruksene som er gitt. På bakgrunn av dette ble det nedlagt påstand om fengsel i 21 dager, samt fradømmelse av retten til å drive jakt og fangst i 5 år. Videre at tiltalte dømmes til inndragning av 1 stk håndlaget kniv og to skytevåpen, (en hagle og en pistol som ikke er omtalt i denne artikkelen). Forsvarerens påstand var frifinnelse på alle punkter unntatt ulovlig bruk av blyhagl, og at han for øvrig behandles på mildeste måte. Retten ga påtalemyndigheten medhold på alle punkter, og dømte tiltalte til fengsel i 15 dager for overtredelse av viltloven § 56, jf. § 3, straffeloven § 255, våpenloven § 33, og produktkontrollloven § 12. I tillegg ble han dømt til inndragning av de to skytevåpene og kniven, og til å betale saksomkostninger med kr. 10.000,-. Han ble også fradømt retten til å drive jakt og fangst i 3 år. Dommen ble ikke anket, og er dermed rettskraftig.

Figur 4. Utsnitt og nærbilde av såret i figur 3. Pilen peker på det som kan være en snittflate i den underliggende brystmuskulaturen. Til høyre inne i sårsirkelen ser vi brystbenet (hvitt). Foto: Veterinærinstituttet.

Figur 6. Bruddet i venstre bakben. Den gule pilen viser den ene bruddflaten, som skulle stått inn mot den andre bruddflaten som befinner seg omtrent der den blå pilen indikerer. Legg også merke til haglkornene uten blodansamlinger rundt. Foto: Veterinærinstituttet.

Trivselsfylket

Tekst og foto av politioverbetjent Kjetil Avsnes, miljøkoordinator, Sogn- og Fjordane politidistrikt. Foto: Kjøsnesfjorden.

Mot felles mål over fjord og fjell

Vi er i dag organisert med 23 geografiske driftsenheter, Fellesoperativ enhet (FOE), Retts- og påtale og Administrativ enhet.

Politidistriktet har fra 2002 vært inndelt i 8 samarbeidsregioner. En pågående prosess skal se på ny organisering av politidistriktet

Miljøkoordinator er tilknyttet Fellesoperativ enhet i inntil 20 % stilling. I hver samarbeidsregion er det en miljøkontakt som har ansvar for flere kommuner.

Vi har 8 dyktige miljøkontakter som ønsker å bruke mer tid til miljøarbeid, men vi erfarer at dette er vanskelig på grunn av vakt- og beredskapstjeneste. Det gjennomføres samlinger for miljøkontaktene i samarbeid med andre etater. Alle miljøkontaktene er også invitert til Miljøforum.

I mange regioner er det godt samarbeid med blant andre Statens Naturoppsyn (SNO), Kystvakt, Fylkesmannen, Fiskeridirektoratet og flere kommuner.

For tiden har vi ingen miljøjurist.

Miljøforum – Sogn og Fjordane

Miljøforum har fått "nytt liv" etter at det i mange år ikke var i aktivitet. I de senere år Miljøforumsmøtene kun vært en dag, men fra 2008 har vi hatt to-dagers møte.

Det er god oppslutning fra mange etater og organisasjoner, men bl.a. Kommunenes Sentralforbund har ikke prioritert å møte. Vi ser dette i sammenheng med dårlig kommuneøkonomi der svært få kommuner har prioritert å ansette miljøkonsulenter / rådgivere.

Vi ønsker å utvikle Miljøforum videre, slik at samarbeidet med alle aktuelle etater og organisasjoner styrkes, og at arbeidet fører til felles innsats på flere viktige områder. En svært viktig pådriver for Miljøforum i vårt fylke har vært statsadvokat Bjørn Kristian Soknes.

Andre etater

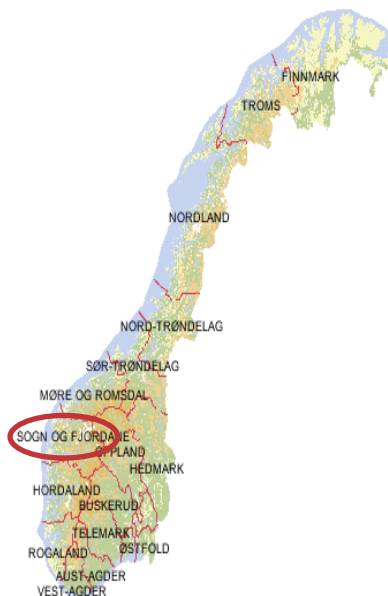
I Sogn og Fjordane må spesielt Fylkesmannens miljøvernavdeling, Fiskeridirektoratet og Statens naturoppsyn fremheves som viktige samarbeidspartnere.

Fylkesmannen har svært god informasjon på sine nettsider – se bl.a. Miljøstatus i Sogn og Fjordane: <http://sognogfjordane.miljostatus.no>

Her finner en god informasjon om bl.a. vernet natur, fuglefredningsområder, landskapsvernområder, nasjonalparker, naturminner, naturreservater og verdensarvområde.

Miljøforum 2008 – ekskursjon til oppdrettsanslegg i Flora kommune.
Foto: Kjetil Avsnes, Sogn- og fjordane politidistrikt

Sogn- og Fjordane politidistrikt

Sogn- og Fjordane politidistrikt har 23 geografiske enheter.

ca. 107.000 innbyggere

Kommuner: 25 inkludert Vanylven, men unntatt Gulen og Solund

Årsverk: 94

Areal: 18.623 kvm².

Total kystlinje: 6 238 km.

Høyeste fjell: Store Skagastølstind - 2 405 moh.

Lengste fjord: Sognefjorden - 205 km.

Nærøyfjorden ble i juli 2005 tatt inn i UNESCO sin verdensarvliste, med følgende begrunnelse fra Miljøstatus:

*"Nærøyfjordområdet vert rekna mellom dei frami-
frå vakraste fjordlandskap på kloden. Den unike
naturvenleik kjem av dei tronge dalgangane med
bratte krystallinske bergsider som strekkjer seg frå
500 m under vassflata til 1400 meters høgde over
Norskehavet. Eit utal av fossar kastar seg utfor dei
stupbratte fjellveggane, medan talrike frie elvar
renn frå takkede fjell, brear og bresjøar, gjennom
lauv- og barskog, og ned til fjorden. Eit stort mang-
fald av andre naturfenomen på land og i vatn med
m.a. undersjøiske morenar og sjøpattedyr, forsterkar
naturopplevinga. Restar av eldre, no for det meste
nedlagde gardsbruk og stølar, tilfører det dramatiske
naturlandskapet ein kulturell dimensjon som utfyller
og aukar den samla verdien av området".*

Flåm, Aurland og Nærøyfjorden har i løpet av året besøk av over 800 000 turister. I 2007 var det 128 cruise-skip anløp i Flåm.

Statens Naturoppsyn har tre stillinger i vårt fylke. Disse er tilknyttet kyst og fjord med Florø som base, Jostedalsbreen- og Jotunheimen nasjonalparker med Sogndal som base, og verdensarvområdet i Nærøyfjorden med Aurland som base.

Statens Naturoppsyn har i den senere tid også bistått Fylkesmannen og aktuelle jaktlag i forbindelse med fel-lingstillatelse av bjørn. Etter ti dagers jakt, ble bjørnen skutt i Fjærland juni 2008. Det er 53 år siden en bjørn ble skutt i vårt fylke.

I 2007 felte Statens Naturoppsyn også seks jerv i indre Sogn. Tap av sau og lam på beite gikk markert ned i forhold til 2006, og erstatningsbeløpet i 2007 var i overkant av kr 900 000,-.

Miljøpartiet De Grønne mener at det vil være vanskelig å opprettholde bjørnebestanden hvis den skytes hver gang den beveger seg inn på menneskets revir.

Bjørnejakt i juni 2008. Det er 53 år siden en bjørn ble skutt i vårt fylke.
Foto: Rein Arne Golf/Statens Naturoppsyn

Kyst og fjorder

Kystvakten har fått nye båter i våre farvann. De har også en hurtiggående båt som kan operere på egenhånd over flere dager. Vår lange kystlinje på 6 238 km krever overvåking og kontroll med aktivitet. Ordningen med nasjonale laksevassdrag og fjorder er vedtatt av Stortinget. I vårt område omfatter dette Lærdalselva, Nærøydalselva, Nausta og deler av Førdefjorden.

Nedtur for sjøfuglbestandene

Fylkesmannen og SNO gjennomførte tellinger i tiden 12. – 16. juni, og var da innom 48 av de 57 sjøfuglreservatene i fylket, i tillegg til noen våtmarksreservat og hekkeplasser utenfor de vernede områdene.

Det er nedslående resultat etter noen år med svak økning. Lignende forhold er rapportert fra Hordaland. Dette kan tyde på dårlig næringsgrunnlag. Tobisfiske og seismikkmålinger kan være viktige årsaker til nedgang i bestandene.

I viktige hekkeområder har det vært nødvendig å sette inn ressurser for å redusere og hindre tilgroing.

Havbruksnæringen

I Sogn og Fjordane er havbruksnæringen en betydelig industri.

Det er over tid variasjoner i antall konsesjoner og lokasjoner. I vårt fylke er det ca. 85 konsesjoner for laks, men antall lokasjoner har fra 2003 blitt redusert fra 75 til 55. Dette som følge av utvidet kapasitet og sammenlåing/oppkjøp av selskaper.

For torsk, sei og kveite er det ca 20 konsesjoner, og blåskjell ca. 80 konsesjoner.

Det har vært flere store rømminger fra flere lokasjoner og sakene har høy prioritet i tråd med retningslinjer gitt av Riksadvokaten.

Jakt

I Sogn og Fjordane er storviltjakt på hjort og rein mest utbredt.

I 2007 ble det felt 10 527 hjorter og gitt 650 fellingstillatelser for villrein i Nordfjella.

Milde vintre gir økt bestand og jaktseasonen har derfor vært utvidet, frem til og med 30. november. Det har vært økning i antall felte dyr i 20 av 26 kommuner i fylket. Utvidelse av jaktseasonen medfører også andre utfordringer, blant annet kontroll med jakt i mørke.

I ytre Sogn har kommuner ved viltneemnder og politiet etablert et samarbeid som gir bedre kontrollmuligheter. Viktige prinsipielle saker vedrørende jakt i mørke er nå under behandling i rettsapparatet. Flere miljøkontakter har også deltatt med viktig informasjon til jegere i forkant av jaktseasonen.

I forbindelse med reinsjakten er det etablert et vel fungerende oppsyn mellom politi, SNO og fjellstyrene. Ved flere overtredelser har det vært svært rask etterforskning og påtalemyndigheten har fulgt raskt opp med bøter og inndragning. Dette har gitt svært god preventiv effekt.

Motorisert ferdsel

Trenden er klar; det er et raskt økende antall snøscootere og bruk av barmarkskjøretøy.

Det har vært gjennomført aksjoner mot ulovlig snøscooterkjøring, også med bistand fra politihelikopter. I forbindelse med jakt ser en også en klar økning i overtredelser av kjøring med barmarkskjøretøy, spesielt bruk av ATV.

I Aurland kommune er det et prøveprosjekt der et begrenset område er regulert for trening og øvelseskjøring med snøscooter. I Voss kommune i Hordaland er det søkt om etablering av et lignende område, men dette er avslått.

Utfordringer

- Miljøforum blir viktig i fremtiden for å opprettholde og videreutvikle kommunikasjon mellom etater og organisasjoner, for å dra mest mulig nytte av hverandres kompetanse, og nyttiggjøre seg denne ned til lokalt nivå. Men det er viktig å ha klarhet i grensene mellom forvaltningens oppgaver og etterforskning.
- Havbruksnæringen er viktig i vårt fylke, men det har vært store rømminger og politiet må derfor videreutvikle samarbeidet med Fiskeridirektoratet og Mattilsynet.
- Kunnskap og bevissthet vedrørende kulturminner må bedres. I vårt fylke er det en sterkt økende tilstrømming av dykkere, spesielt utlendinger som dykker på skipsvrak. Tilgang til aktuelle databaser for kulturminner har bedret muligheten til kontroll betydelig.
- Det lokale leddet i vår organisasjon skal samarbeide med aktuelle kommuner. Vi håper derfor at kommunene kan prioritere miljøarbeidet bedre i fremtiden.
- Forurensing fra industri, skipsfart og annen næring er økende. Det blir viktig for politiet å heve sin kompetanse i nært samarbeid med aktuelle etater. Reduksjon av saksbehandlingstid i slike saker må prioriteres.
- Utvidelse av jakttid på storvilt vil kreve mer ressurser til kontroll.
- Arbeidsmiljøkriminalitet, spesielt i forbindelse med utlendinger og deres arbeidsforhold er også et viktig område. Dette krever samhandling mellom flere etater.
- Nasjonalparker, verdensarvområder, verneområder, fuglereservater m.v. krever kontinuerlig oppsyn, kontroll og skjøtsel
- Bygging i strandsonen – skal det legges til grunn andre vurderinger i Sogn og Fjordane – jf. Oslofjorden? Lokale politikere har utfordret regjeringen og Stortinget fordi fylket har behov for tilflytting og dagens regelverk oppleves som begrensende.
- Kontroll med motorisert ferdsel i utmark, snø og barmark, og økende vannscooterkjøring

Neste gang: Helgeland politidistrikt

Ulovlig bygging i strandsonen - hva gjør politiet?

Av statsadvokat Katharina Rise, Økokrim. Illustrasjonsfoto: Kenneth Didriksen, Økokrim

Strandområdene langs sjøen har helt spesielle verdier. Det er et viktig rekreasjonsområde for allmennheten både fra land- og fra sjøsiden. Det er også et viktig oppvekstmiljø for spesielle plante- og dyreslag. Samtidig er store deler av strandområdene utsatt for et stort byggepress, særlig når det gjelder ulike former for fritidsbebyggelse.

Gode anmeldelser fra kommunene er en forutsetning for et effektivt politiarbeid mot ulovlige brygger og naust langs kysten. Da er normalt politi- og påtalebehandling av slike saker en nokså grei affære.

Bestemmelsen om alminnelig byggeforbud i et 100-metersbelte langs sjøen ble innført i 1965. I plan- og bygningsloven av 1985 ble bestemmelsen ført videre i § 17-2. Formålet med loven er at det i 100-metersbeltet skal gjelde et særlig vern mot utbygging. Dette skal være retningsgivende både i vurderingen av om dispensasjon skal gis, og i planlegging i kommunene.

I 1999 tok Miljøverndepartementet til orde for en strengere praksis i dispensasjonssaker og ba om en innskjerping av saksbehandlingen. Departementet påla kommunen å forelegge dispensasjonssaker for Fylkesmann og fylkeskommune før tillatelse ble gitt.

Kommunene har en viktig rolle

Kommunene skal føre tilsyn med at plan- og bygningslovgivningen følges, jfr. plan- og bygningsloven § 10-1. I dette ligger en generell plikt til å følge opp ulovlige forhold. Oppdages ulovligheter skal kommunen gripe inn og gi de pålegg som er nødvendige.

Kommunene har etter plan- og bygningsloven en rekke sanksjonsmuligheter overfor bygging i strid med, eller helt uten tillatelse. Kommunen kan gi pålegg om stans av igangsatt arbeid, og retting samt fjerning av ulovlig arbeid, jf. plan- og bygningsloven § 113. Gjennomføres ikke gitte pålegg, fastsettes ofte tvangsmulkt for å få gjennomført pålegget, jf. § 116a.

I tillegg er det viktig for en effektiv håndhevelse av byggeforbudet at kommunene anmelder alvorlige forhold til politiet. Straffehjemlene finnes i plan- og

bygningsloven kapittel XVIII, § 110, § 111 og § 112. Bestemmelsene setter trussel om straff for en rekke forskjellige handlinger og unnlatelser. Skyldformen er forsett eller uaktsomhet. Straffereaksjonen er i alle tre paragrafer bøter. Overtredelsen er forseelse, jf. straffeloven § 2 annet ledd.

Det er ikke særskilt angitt hvem som kan holdes ansvarlig for de ulike straffbare handlinger, jf. uttrykksmåten «den som» innledningsvis i den enkelte paragraf. Ansvar kan ramme både eier, tiltakshaver, ansvarlige foretak og andre. Det avgjørende er hvem som har handleplikter etter plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter og vedtekter.

Når skal en sak anmeldes til politiet?

Kommunal- og arbeidsdepartementet har i rundskriv H-3/01 Om reaksjoner mot ulovligheter etter plan- og bygningsloven på side 22 gitt følgende anvisning på når lovbrudd bør anmeldes:

"Straffebestemmelsene vil særlig være aktuelle å anvende mot foretak eller personer ved grove overtredelser, eller når den ansvarlige gjentatte ganger bryter plan- og bygningsloven. Mye kan tale for at straff i hvert fall bør anvendes overfor personer som forsettlig eller grovt uaktsomt til egen fordel trosser regelverket eller forvaltningens vedtak".

Eksempel på saker som bør anmeldes er vesentlige terrenginngrep, uopprettelige inngrep, når det ikke foreligger tillatelse og mangler ved tillatelser, herunder ulovlig bruk.

I et kartleggingsprosjekt i Sandnes kommune i perioden 2001 – 2004, i kommunens mest attraktive hytte-

områder, ble det registrert helt eller delvis ulovlig tiltak i 2/3 av byggetiltakene.

Våren 2008 ble det iverksatt et strandsoneprosjekt i Fjell kommune i Hordaland fylke. Prosjektet var et samarbeid mellom politiet, kommunen, kystvakten og fylkesmannen i Hordaland. Det ble i dette prosjektet registrert ca. 400 ulike ulovlige tiltak.

Flere saker kan trolig anmeldes

Til tross for at det i disse prosjektene er avdekket et stort antall ulovligheter er det få saker som anmeldes til politiet. I 2007 ble det kun inngitt 82 anmeldelser totalt i hele landet for brudd på plan- og bygningslovens bestemmelser. Anmeldelser for ulovlige tiltak i strandsonen er ikke trekt ut som en egen gruppe blant disse 82 sakene.

Det er derfor all grunn til å oppfordre kommunene og politidistriktene til å anmelde de alvorlige og gjentatte overtredelsene. Etter Økokrims syn representerer ulovlig bygging og ulovlige terrenginngrep i strandsonen et stort miljøproblem. Skadevirkningene kan være betydelige, og over tid kan slike tiltak endre strandsonen vår radikalt. Enkelte saker kan klassifiseres som alvorlig miljøkriminalitet, og bør prioriteres deretter.

Normalt greie saker for politiet

Politiets rolle i saker om overtredelse av plan- og bygningsloven er som utgangspunkt passiv. Som hovedregel igangsetter politiet etterforskning på bakgrunn av anmeldelser fra enten private eller fra plan- og bygningsmyndighetene, det vil si kommuner eller fylkesmenn. Straffbare forhold er imidlertid undergitt offentlig påtale, jf. straffeloven § 77, slik at politiet kan iverksette etterforskning uten anmeldelse fra kommune eller fylkeskommune.

Politiets er imidlertid normalt avhengig av at forvaltningsmyndigheten anmelder overtredelser. De anmeldte sakene er erfaringsmessig godt forberedt i forvaltningen, og dette letter politiets arbeid betydelig. Inneholder anmeldelsen den nødvendige informasjon og dokumentasjon, er politiets oppgave, etter Økokrims erfaring, ikke omfattende. Påtalemyndighetens avgjørelse hva angår subsumsjon og fastsettelse av riktig sanksjonsnivå bør heller ikke være en tidkrevende øvelse.

Politiets virkemiddel er å gi en bot for overtredelser av plan- og bygningsloven. Bestemmelsene åpner ikke for bruk av fengsel, men det er foreslått i den nye plan- og bygningsloven. Dette er et signal om at slike overtredelser blir sett på som alvorlige lovbrudd og bør behandles deretter.

Frem til 2000 ble det sjelden gitt bot på over 10 000 kroner til privatpersoner. Situasjonen i dag er en annen. Økokrim tar utgangspunkt i et vesentlig høyere nivå idet en bot på noen tusen kroner mot ressurssterke person i et høyt priset hyttemarked ellers blir et slag i luften. I dag er straffen bare unntaksvis bøter under 100 000 kroner, og det bør vurderes å gå høyere enn dette i enkelte saker. Boten bør alltid være slik at den ikke bare kan kalkuleres inn i byggekostnadene.

Det skal ikke lønne seg

I tillegg kan det idømmes inndragning av vinning, dvs. inndragning av den vinning som oppnås ved den straffbare handling, jf. straffeloven § 34. Det som kan være problematisk i saker om ulovligheter i strandsonene er å beregne vinningen, fordi vinningen sjelden er realisert når forholdet anmeldes.

Hva er så vinningen? Den verdiøkningen som den straffbare handlingen har ført til på eiendommen. Dette krever en verdiberegning som politi- og påtalemyndighet må be om sakkyndig bistand til, eksempelvis ved bruk av megler eller takstmann for å få fastslått verdiøkningen på en eiendom. Den sakkyndige bør ha kompetanse knyttet opp mot markedet der ulovligheten er begått. Inndragning av verdiøkning av en eiendom som inndras til fordel for statskassen krever imidlertid at kommunen ikke reiser endringssak.

Tilbakeføringskrav kan også tas med i straffesaken, jf. straffeprosessloven § 3. Et eksempel på offentligrettslige krav som kan tas med i straffesaken kan være et krav på nedrivning av ulovlig byggverk.

Økokrim er ikke kjent med at et slikt krav noensinne har vært idømt. I praksis er det slik at tilbakeføring i dag helt ut er en sak for forvaltningen. En av hovedgrunnene er at de fleste sakene avgjøres med en bot, og det er ikke anledning å ta med et tilbakeføringskrav i et forelegg. Den andre hovedgrunn kan være at dette må kreves av kommunene når forholdet anmeldes.

Ulovlige tiltak som blir stående bærer etter mitt syn bud om en sviktende offentlig håndheving. Reageres det mot ulovlig bygging i strandsonen vil det få andre til å avstå fra å begå tilsvarende straffbare handlinger. Unnlater det offentlige å reagere så er det grunn til å tro at antall ulovligheter øker.

Veien videre

Strafferammen etter gjeldende plan- og bygningsloven §§ 110 flg. er bot. Den gjeldende strafferammen gjenspeiler ikke lovens betydning som miljø- og vernelov. Den lave strafferammen innebærer at overtredelser foreldes etter bare to år, og påtalemyndigheten er avskåret fra å bruke en rekke straffeprosessuelle tvangsmidler. Foreldelsesfristen som gjelder selve oppføringen (§ 110 nr. 2) løper fra ferdigstillelse, jf. straffeloven § 68 første ledd. Den løper imidlertid ikke for bruken (§ 110 nr. 3) så lenge den pågår. Det innebærer at overfor tiltakshaver som eier naustet, brygga eller veien som er ulovlig anlagt, og bruker den, så løper ikke foreldelsesfristen. Imidlertid vil normalt muligheten for å straffe entreprenørens/byggherrens handlinger være foreldet etter to år ved brudd på loven.

Det er i Ot.prp. 45 (2007-2008) foreslått å øke dagens nivå med bøter til bøter eller fengsel i inntil ett år. Etter forslaget kan fengsel inntil to år anvendes ved særdeles skjerpene omstendigheter. Dersom forslaget vedtas innebærer det at politiet i fremtiden kan påstå dom på tilbakeføring av ulovlige tiltak som vilkår i betinget dom, jf. straffeloven § 53 nr. 3.

Landskapet som historieforteller. Bildet over er tatt i Omastrand, Kvam herad, og er et godt eksempel på hvordan det bør se ut i strandsonen med tilgjengelighet for alle. Foto: Hordaland fylkeskommune.

Bildet under er fra en sak i Kragerø hvor det ble gitt bot på 200 000 kroner.

Kulturminner plyndres

Tekst og foto av politioverbetjent Kenneth Didriksen, Økokrim

“Follow the money” var kortversjonen man oftest hørte på The 7th. international Symposium on the Theft of and the Illicit Traffic in Works of Art, Cultural Property and Antiques. Konferansen ble avholdt i Interpols hovedkontor i Lyon i Frankrike i juni. Utsagnet var ment som den mest effektive metodeløsning i det å oppklare kunst- og kulturminnekriminalitet.

Det var imidlertid harde fakta som ble presentert i de forskjellige medlemslandenes innlegg. Plyndring av landenes kulturminner og tyveri av uerstattelig kunst foregår i stor stil globalt, og nasjonale grenser er det kun politi og tollvesen som må ta hensyn til.

En trusselvurdering av denne typen kriminalitet går enkelt ut på at det som markedet etterspør det blir utsatt for plyndring og tyveri.

Foruten de tunge kulturminnelandene som Italia, Frankrike og Spania så var det gledelig å se at også de østeuropeiske landene kommer stadig mer på banen når det gjelder å ta vare på sine kulturminner. Montenegro var blant andre sterkt representert og bekreftet i sitt innlegg at det fins mange kulturminner i Øst-Europa som har behov for vern mot kjøpesterke interesser i Vest-Europa og USA

Foruten beskyttelse mot tyveri og plyndring av egen historie, og verdiene som ligger i kunst og kulturminneobjekter, er det også likestilt i Interpol-sammenheng å bekjempe internasjonal handel som involverer ulovlige gjenstander.

Norge har som kjent ratifisert UNESCO- konvensjonen av 1970 om handel med kulturminner og derunder vedtatt endringer i kulturminneloven som gjør at både eksport og import til og fra landet er regulert. Dette er grep som er tatt for å oppfylle forpliktelsene som følger av konvensjonen, men også å hindre at Norge blir et transittland for ulovlig handel med stjålet gods. Det har vist seg at landenes lovregulering på dette området, og ikke minst håndhevingen av reglene, er avgjørende for hvilke land de kunst- og kulturkriminelle velger som base for sin aktivitet

Israel og Sveits har lenge vært kjent som land der det omsettes mye ulovlig kunst og kulturminner. Israel er, med sin historiske bakgrunn, i tillegg utsatt for stor grad av plyndring, og politiet pågriper stadig personer som bedriver ulovlig jakt på historiske “godbiter”. Ifølge politiet har de registrert 250 plyndringer årlig. Det er i snitt mer enn fire ganger i uka at det forøves skadeverk og tyveri fra arkeologisk viktige steder. Gjenstandene som forsvinner fra dette området er ofte historisk svært interessante objekter og derav også høyt priset i det illegale markedet.

« Utviklingen nå er at det ikke lenger er museer, men kirker, private hjem og kunstsamlinger som har flest tyverier »

Årets konferanse satt fokus på to hovedtema som har vist seg å bli spesielt aktuelle; plyndring av marine kulturminner og tyveri fra såkalte "Places of Worship", i norsk sammenheng er dette stort sett kirker.

Marine kulturminner

UNESCO hadde et estimat som sa at det globalt var ca. 3 millioner uoppdagede skipsvrak. Dette er å regne som ruiner under vann som representerer en viktig del av historien og bør derfor ha samme beskyttelse som tilsvarende kulturminner på land.

Trusselen mot marine kulturminner går blant annet ut på at stadig bedre dykkerutstyr nå gjør det mulig å oppsøke vrak som tidligere var utilgjengelige fordi de ligger så dypt.

I tillegg er den allmenne "overvåkningen" som fins for kjente kulturminner på land ikke til stede ved marine kulturminner. Dykkere som plyndrer vrak opplever derfor at aktiviteten de bedriver kan foregå i det skjulte.

UNESCO mener at nasjonale lover ikke alltid gir marine kulturminner godt nok vern og har derfor etablert "Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage" i 2001. Konvensjonen har pr. i dag 17 medlemsland og vil tre i kraft når 20 land har sluttet seg til avtalen. Norge har ikke ratifisert konvensjonen.

Under sesjonen med marine kulturminner presenterte Spania en aksjon det nasjonale politiet hadde gjennomført mot en bande som drev med organisert kulturminneplyndring. Aksjonen, som hadde navnet GEMINI, sprenget til slutt et svært profesjonelt nettverk som hadde gjort grundig arbeid. Tiden før selve dykkingen ble av de involverte brukt til informasjonsinnhenting på bibliotek og arkiver. De knyttet også til seg en professor med marin arkeologi som fagfelt. Utstyret som de disponerte var teknisk svært avansert. Blant annet benyttet de seg av en undervannsrobot tilsvarende den som ble brukt under granskningen av Titanic.

Kommentarer fra andre lands delegater bekreftet at vrakplyndringen som foregår stadig blir mer profesjonell og herunder også organisert i nettverk. Den illegale virksomheten spekulerer i at landene ikke har nødvendig lovgivning i forhold til utfordringene i kombinasjon med budsjettmessige begrensninger

Israelsk politi nevnte i denne sammenhengen at de hadde samarbeidet med lokale fiskere som ut fra sitt yrke var de som best kjente til hva som foregikk både i lokale havneområder og ute på sjøen.

Kirkekunst

Lav sikkerhet i kombinasjon med mange lett omsettelige gjenstander har gjort kirkene stadig mer utsatt for tyveri. Dette bekreftes i flere analyser som er gjort om kulturminnekriminalitet i forskjellige europeiske land. Utviklingen nå er at kirker, private hjem og kunstsamlinger, ikke museer, har flest tyverier.

Museene har gjennom flere år gjort grep for å sikre seg mot at deler av samlingen forsvinner og det gjen-speiles nå i statistikker. Etterspørselen av kulturminner fjernes imidlertid ikke ved at museene skjerper sikkerheten. Det svarte markedet opprettholder sin aktivitet og får nå sine forsyninger fra andre steder med "godt utvalg" og lav sikkerhetstenking.

Viktigheten av å ha inventarlistene ble i denne sammenhengen understreket av mange lands delegater. Polen har på sin side startet et nasjonalt prosjekt for å innføre Object-ID systemet i de fleste offentlige institusjoner. Foruten å virke forbyggende har det også vist seg at dersom man ved gjenfinning av et objekt ikke kan dokumentere sitt eierskap så svekkes muligheten til å få det igjen.

(Les mer om Object-ID i Miljøkrim nr. 2-3/2007, s. 48 eller på vår nettside www.miljokrim.no under tidligere utgaver, og på www.object-id.com).

Kollegaen fra Østerrike hadde gjort en analyse på nett-opp tyveri fra religiøse steder og funnet at små engler er spesielt populære å stjele og at disse ofte havner i USA. Analysen viste videre at tyveriene i Østerrike stort sett foregikk i åpningstiden uten at det ble begått innbrudd. Sikkerhet ble da en avveining av hvor mye bevegelsesfrihet besøkende skal ha i kirken uten manuelle eller teknisk overvåkning. Regulert kontroll var nå valgt som en praktisk måte å ivareta sikkerheten på.

Kroatia på sin side hadde innført pålegg om at kunst- og kulturminneobjekter i offentlige institusjoner skulle registreres i et nasjonalt register. På lokalplanet var det vektlagt viktigheten av at nærpoltimannen kjente til sitt ansvarsområde og da også både prest og menighetsleder. Slik dialog mentes å kunne være forebyggende og også til god hjelp i etterforskningen dersom tyveri skjedde. Sist men ikke minst så hadde nå også arkitektene av nye kirkebygg begynt å tenke tyverisikkerhet allerede ved tegnebrettet.

Narkotika og Dinosaurer

Argentinske myndigheter hadde tatt grep for å få kontroll på bekjempelsene av kunst- og kulturminnekriminalitet i landet. Utgangspunktet var at det i politiet ikke fantes noe organisert arbeid med denne type saker samtidig som det var en kjensgjerning at det foregikk en stadig økende illegal aktivitet.

En beslutning med forankring på høyt myndighetsnivå ble fattet og det ble raskt opprettet en spesialavdeling i politiet som kun skulle jobbe med kunst- og kulturminnesaker. Argentinsk politi tok videre kontakt med italiensk politi (Carabinieri) for kursing og opplæring i et fag de har lang erfaring i. Samtidig ble det opprettet en egen nasjonal database for registrering av stjålne gjenstander og et register over hvilke museer som finnes. I tillegg til ordinær etterforskning og etterretning driver også avdelingen et utstrakt forebyggende arbeid i kontakt med publikum.

Representanten fra Argentina mente at den delvis offentlig tilgjengelige basen over stjalne gjenstander nå bidro til å ødelegge det svarte markedet og eventuelle forklaringer fra kriminelle om at de ved kjøp og salg hadde handlet i god tro.

(Les mer på www.interpol.gov.ar).

Som sakseksempel ble det vist til at dinsauregg fra Argentina selges i New York for 60 000 USD pr. egg og at 4 tonn ulovlig utførte fossiler nå leveres tilbake til Argentina fra USA.

Det er videre en kjent i sak i politiets arbeid med kunst- og kulturminnesaker at det kan være nær tilknytning til narkotikahandel. Polsk og svensk politi hadde samarbeidet i en sak der en polakk som solgte narkotika i Sverige hadde huset sitt i Polen fylt til randen med stjalne svenske kulturminner. Mange små og store gjenstander hadde over lang tid blitt stjålet enkeltvis og fraktet til Polen.

Interpols sekretariat informerte om at omsetningen utvilsomt har en internasjonal dimensjon og at Interpol derfor har et samarbeid med de internasjonale internettauksjonene som Ebay og firma som Art Loss Register. Både Italia og Frankrike støttet opp om dette og fremholdt at ettersom gjenstandene krysser landegrensene er det viktig å varsle Interpol og da ikke bare utveksle gjenstandsinformasjon om hva som er stjålet, men også informasjon om personer som har dette som modus.

Stjalne gjenstander som enten er spesielle og egenartede eller verdifulle omsettes ofte i et annet land fordi da det får en "eksotisk-faktor" og da også høyere pris. Eksempelvis er objekter fra Norge observert i Kina og vice versa.

"De som plyndrer vår felles kulturarv er stadig mer profesjonelle og organiserte, men vårt nettverk må være sterkere enn deres", avsluttet en av de franske delegatene.

Trenger vi straffeloven § 152 b?

Av politiadvokat Tarjei Istad, Økokrim. Illustrasjonfoto av nymerket ulv i Hedmark. Foto: Magnar Nordsveen/Statens Naturoppsyn

Nær oset til en viktig lakseelv slipper et oppdrettsanlegg ut 200 000 syk regnbueørret. Kan forholdet rammes av straffeloven § 152 b, generalklausulen om miljøkriminalitet?

Etter initiativ fra daværende riksadvokat Georg Fredrik Rieber-Mohn fikk straffeloven i 1993 et generelt straffebud om alvorlig miljøkriminalitet. Paragraf 152 b rammer de groveste tilfellene av forurensning, ødeleggelse av kulturminner og faunakriminalitet. Maksimal strafferamme er 15 års fengsel. Hovedbegrunnelsen for å innføre bestemmelsen var at strafferammene i spesiallovgivningen ikke alltid vil være høye nok ved alvorlige miljøovertridelser.

I bestemmelsens 15 år har den imidlertid blitt lite brukt. Dermed må man spørre: Trenger vi bestemmelsen? Er terskelen for bruk for høy? Mangler kunnskapen og holdningene, eller har det har vært få egnede saker?

Hvor ligger lista?

Eneste domfellelse i Høyesterett etter generalklausulen er referert i Rt. 2005 s. 568 (Generalklausuldommen). En mann som i ren skadehensikt foretok snauhogst av ca. 50 dekar i et naturreservat ble dømt til ett års fengsel, hvorav en stor del betinget på grunn av tidsforløp og personlige forhold. Avgjørelsen legger lista høyt for å bruke § 152 b, men etter mitt syn ikke så høyt at det alene kan forklare at det har vært så få andre saker.

Høyesterett peker på at det er et vilkår at de aktuelle dyr eller planter er artsfredet, eller at den aktuelle naturen er områdefredet. I den nærmere vurderingen legges det særlig vekt på omfanget av hogsten (ca. 380 kubikkmeter), og på klassifisering i Norsk Rødliste.

Lavartene som gikk tapt var klassifisert som «sårbare» og «hensynskrevende», altså ikke så sterkt som «sterkt truet» eller «kritisk truet». Straffeloven § 152 b ble likevel benyttet. På området faunakriminalitet synes med andre ord bestemmelsen å kunne brukes i flere saker enn det som har vært gjort til nå. Særlig gjelder dette fordi strafferammen i naturvernloven, viltloven og laksefiskloven ikke er mer enn to års fengsel. Saken i Rt. 2005 s. 568 tilsa altså ett år, og man må kunne regne med mer alvorlige saker.

Ulv

Det hadde for eksempel vært interessant å prøve bestemmelsen i en sak om ulovlig felling av ulv. Ulven er fredet og har sterkeste klassifisering i Norsk Rødliste, «kritisk truet». På den annen side gir myndighetene fra tid til annen tillatelse til felling av dyr. Til det er

imidlertid å si at når Stortinget har bestemt hvor det skal være ulv og hvor den ikke skal være, er det desto viktigere å slå hardt ned på felling i ulvesonene, særlig hvis det tas ut en lederulv. Det kan tale for å anvende generalklausulen hvis ulv tas av dage i områdene hvor den forhåpentligvis skal kunne formere seg.

Bestemmelsen må trolig kunne nyttes hvis noen feller fjellrev, som også er «kritisk truet» i Norsk Rødliste.

Høye nok strafferammer ellers?

På forurensningsområdet kan tilstrekkelig strafferamme i spesialloven muligens være en av årsakene til at generalklausulen har vært så lite brukt. Ved utslipp mv. som har voldt fare for menneskers liv og helbred er strafferammen i forurensningsloven fem års fengsel. Det er ikke ofte det kommer opp saker hvor det er aktuelt å idømme lenger straff enn det. I tillegg er det som regel bedrifter som slipper ut ammoniakk (Rt. 2007 s. 1684 (Sandvikselva), næringsavfall (LB-2007-174157) mv. til vann, tømmer usortert bygningsavfall på fyllinga (RG 2003 s. 1285) eller lignende. Da er reaksjonen foretaksstraff, med andre ord kun bot. Det bør likevel ikke være til hinder for å anvende straffeloven § 152 b for å tydeliggjøre alvorligheten og høyne boten.

Kulturminner

For kulturminnekriminalitet kan det kanskje være et problem at eksemplifiseringen i forarbeidene blir oppfattet mer som en uttømmende liste. Dermed viker man tilbake for å nytte straffeloven § 152 b med mindre skaden er påført stavkirker, profane (ikke-religjøre) middelalderbygninger i tre eller noe som er på Verdensarvlisten.

Da blir det i så fall få saker, kun følgende steder i Norge er Verdensarvlisten: Bryggen i Bergen, Vegaøyene, Geirangerfjorden og Nærøyfjorden, Røros bergstad, Urnes stavkirke og bergkunsten i Alta.

Manglende bevissthet om bestemmelsen er også en medvirkende årsak til få saker. Intensjonene fra begynnelsen av 1990-tallet, da man også opprettet Økokrims miljøteam, kunne vært fulgt opp enda bedre av oss som arbeider med disse sakene.

Det er viktig at vi i vårt daglige arbeid stiller oss spørsmålet på et tidlig stadium i hver aktuell sak: *Er dette kanskje så alvorlig at straffeloven § 152 b kan komme til anvendelse?* En side av dette er at bestemmelsens strafferamme gjør at etterforskningsmetoder som kommunikasjonskontroll og ransaking uten underretning kan brukes.

Ja, vi trenger § 152 b

Oppsummert tror jeg bestemmelsen forsvarer sin plass også i ny straffelov, hvor den er foreslått videreført. Kanskje kan det sies noe mer om bestemmelsens anvendelsesområde i motivene til ny straffelov, særlig om skjæringspunktet mellom spesiallovgivningen og generalklausulen.

Det er også viktig at det vises til bestemmelsen og dens motiver i saker hvor den ikke kommer direkte til anvendelse, fordi innføringen av bestemmelsen skulle gi signal om strengere straffer for alvorlig naturkriminalitet generelt. Det ble fulgt opp i Rt. 2005 s. 568.

Det er også grunn til å frykte at det blir flere egnede saker i framtida, blant annet fordi tallet på truede arter har økt.

Hva så med tømningen av 200 000 syk regnbueørret fra et oppdrettsanlegg nær utløpet til en viktig lakselv? Kanskje kan det rammes av § 152 b som minskning av en villaksstamme. Laksestammene bleka i Otra og namsblanken i Namsen er klassifisert som «kritisk truet» i Norsk Rødliste. Første steg mot en slik sak er imidlertid å tenke på generalklausulen også i slike saker.

Nye lover og forskrifter 2008

Tryggere kjemisk industri

EUs regelverk om registrering, godkjenning mv. av kjemikalier (REACH) gjelder fra 1. juni 2008 i Norge (forskrift 30. mai 2008 nr. 516). Regelverket pålegger næringslivet å dokumentere at deres produkter er trygge for helse og miljø.

Fremstillere, produsenter og importører må registrere seg i registeret som skal nyttes ved håndhevingen. Statens forurensningstilsyn er ansvarlig myndighet. Brudd på bestemmelsene er straffesanksjonert.

Dobbeltstraff i miljø saker

Av statsadvokat Katharina Rise, Økokrim. Illustrasjonfoto fra fengsel. Foto: Arbeidstilsynet/Alf Tore Bergsli

Et lasteskip tar inn vann og det blir skader på lasten. Det viser seg at fartøyet var lastet ustabil, og skipsføreren får et administrativt gebyr etter skipssikkerhetsloven § 55 for overtredelse av lovens § 12 om sikker lasting. Kan det senere reises straffesak mot ham for det samme forholdet?

EMK

Norge er bundet av den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK). Menneskerettighetsloven § 3 fastsetter at bestemmelsene i EMK og dens tilleggsprotokoller ved motstrid går foran bestemmelser i annen norsk lovgivning. Tilleggsprotokoll nr. 7 art 4 (P 7-4) setter forbud mot gjentatt forfølgning og er et forbud mot "dobbeltstraff". Ingen skal bli stilt for retten eller straffet på ny i en straffesak for en straffbar handling som han allerede er frifunnet eller straffet for.

Forbudet mot "dobbeltstraff"

Kjerneområdet for forbudet om "dobbeltstraff" er vanlige straffesaker etter straffeprosessens regler. Den typiske situasjon er at en person som er endelig frifunnet eller domfelt, på nytt blir stilt for retten for samme forhold.

Forbudet mot "dobbeltstraff" kommer også til anvendelse på administrative reaksjoner. I miljø saker hvor ulike forvaltningsorganer anmelder straffbare forhold til politi og påtalemyndighet vil dette være et særlig aktuelt tema. Ulike former for avgjørelser som forvaltningen tar, samtidig som politiet etterforsker saken, kan være i strid med P 7-4 som stenger for senere å straffeforfølge samme lovbrudd. Når forvaltningsmyndighetene har til behandling den samme saken før, under eller etter at forholdet anmeldes til politiet, må både forvaltningsorganet og politiet være særlig oppmerksom på forbudet. Dette stiller krav både til forvaltningen og politiets saksbehandling, og krever gode samarbeidsrutiner mellom politi og påtalemyndighet og tilsynsorgan.

De fleste norske høyesterettsavgjørelser om dobbeltstraff har handlet om spørsmål knyttet opp mot administrative sanksjoner. En administrativ forfølgning kan som kjent komme før eller etter en ordinær straffesak,

eller en kan tenke seg gjentatt administrativ forfølgning av samme forhold. Rekkefølgen spiller ingen rolle, og administrative sanksjoner får langt på vei samme virkning i intern rett som om det forelå rettskraftig dom eller forelegg.

Anmeldelser fra forvaltningen

Relativt tidlig bør forvaltningen avgjøre om en sak skal behandles som straffesak eller forvaltningssak, eller begge deler. Og dersom forholdet anmeldes til politi og påtalemyndighet bør det i anmeldelsen fremkomme om det er ilagt en forvaltningssanksjon, og eventuelt hvilken sanksjon, eller om det er fattet vedtak i saken. Dersom dette ikke fremkommer må politiet avklare dette spørsmålet. Samtidig bør politiet være oppmerksom på at dersom straffesaken henlegges kan det være aktuelt for forvaltningen å ilegge en administrativ sanksjon.

Eksempel fra byggesak

Et praktisk tilfelle som kan relateres til artikkelen om ulovlig bygging i strandsonen er forvaltningens adgang til å dispensere fra byggeforbudet i strandsonen, jf. plan- og bygningslovens (pbl.) § 7. Vi kan tenke oss følgende tilfeller: Politiet mottar en anmeldelse om ulovlig bygging i 100-metersbeltet fra kommunen. Søknad om dispensasjon fra byggeforbudet er avslått, eller er ikke sendt i det hele tatt før det ulovlige arbeidet i strandsonen ble gjennomført. Der søknaden ikke er endelig avgjort før politiet iverksetter etterforskning fortsetter normalt kommunens behandling av saken parallelt med straffesaken. Dersom søknaden går i tiltakshavers disfavør vil den gjerne bli påklaget. Og når en sak blir anmeldt og det ikke er søkt om dispensasjon, kan søknaden komme når politiet iverksetter etterforskning.

En søknad om dispensasjon og utfallet av kommunens behandling av søknaden vil ikke ha betydning for om forholdet er straffbart. Vedtaket vil heller ikke være en administrativ sanksjon og reiser ikke spørsmål om dobbeltstraff. Men den vil kunne ha betydning for utfallet av straffutmålingen i saken. Dersom søknaden ikke er avgjort når straffesaken endelig avgjøres, men det er klart at dispensasjon vil bli gitt i samsvar med pbl. § 7, står politiet overfor en formalovertredelse. Det bør tas hensyn til ved avgjørelsen av saken. I motsatt fall kan det dreie seg om alvorlig miljøkriminalitet.

Administrative sanksjoner – hvilke er straff?

Innenfor regelverket som omfatter miljø saker er forvaltningen gitt myndighet til å fatte ulike vedtak for eksempel ved illeggelse av pålegg, tvangsmulkt, og illegge sanksjoner for begåtte overtredder for eksempel ved å gi gebyr. Dette reiser spørsmål om vedtaket eller den administrative sanksjonen er å anse som straff etter P 7-4. Etter praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) vil spørsmålet om en sanksjon skal anses som straff etter EMK art. 6 være avhengig av den nasjonale klassifisering, lovbudets formål og karakter, samt sanksjonens innhold og alvor ("Engelkriteriene").

Er en regel etter norsk rett klassifisert som straff vil det være avgjørende, men ikke noe tungtveiende moment om den ikke er klassifisert som straff etter intern rett. Dersom formålet med lovbestemmelsen er å virke straffende, taler det for straff, men det er ikke et vilkår at det er formålet. Når sanksjonens innhold og alvor er inngripende taler det for straff. Når en borger blir pålagt å gjenopprette en tilstand han har forstyrt, eller erstatte et tap han har forårsaket, er ikke det noen straff etter EMK.

Pålegg og tvangsmulkt

Miljølovgivningen har en rekke bestemmelser som gir forvaltningen adgang til å påby stans av ulike typer ulovlig virksomhet, eksempelvis ulovlig arbeid og ulovlig bygging. Dersom pålegget ikke blir fulgt er en rekke av bestemmelsene fulgt opp med en adgang til å gi løpende eller betinget tvangsmulkt, samtidig som en unnlattelse av å følge pålegget ofte er straffbart. Tvangsmulkten kan være automatisk, betinget eller ubetinget, og være fastsatt enten som et engangsbeløp eller som en løpende mulkt.

Det dominerende formålet med tvangsmulkt er å tvinge frem en oppfyllelse av en forpliktelse slik at en lovlig tilstand gjenopprettes eller opprettholdes. Den virker med andre ord fremover i tid. Likefullt er dette reaksjoner som er negative og som kan oppfattes av den som mottar reaksjonen som en "straff". Siden hensikten med pålegg og tvangsmulkt er å stimulere til fremtidig handling og få rettet opp et lovbrudd, samt at reaksjonen ikke er tilbakeskuende og ikke stiller krav om subjektiv skyld, antas det at den ikke er straff etter EMK. Både sanksjonsutvalget og bygningslovutvalget har konkludert med at tvangsmulkt ikke er straff i sine utredninger fra 2003 og 2005.

Forurensningsloven har regler om pålegg blant annet i § 37 hvor kommunene kan pålegge den som har etterlatt, tømt eller oppbevart avfall i strid med loven, enten å fjerne avfallet eller å dekke utgiftene til fjer-

ning. Forurensningsloven § 73 gir eksempler på ulike former for betinget tvangsmulkt. Hovedregelen etter § 73 annet ledd annet punktum er at mulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter den frist for retting av forholdet som forurensningsmyndighetene har fastsatt. Bestemmelsen i § 73 annet ledd tredje punktum gir adgang til å fastsette tvangsmulkten på forhånd slik at den løper fra hver overtredder tar til. Mulkten kan altså avverges når pålegget oppfylles innen den frist som myndigheten setter.

Pbl. § 113 har hjemmel for pålegg om eksempelvis stansing av arbeid. Følges ikke pålegget kan det ilegges tvangsmulkt etter pbl. § 116 a. Akvakulturloven § 27 gir hjemmel for pålegg om tiltak for å stanse ulovlige forhold, og kan ilegge tvangsmulkt etter § 28 om pålegget ikke følges. Slik kan en innenfor en rekke områder komme med eksempler fra lovgivningen.

Inntil år 2000 ble den administrative reaksjonen etter forurensningsloven § 73 annet ledd tredje punktum betegnet som et forurensningsgebyr, men har hele tiden i realiteten vært en tvangsmulkt. Det foreligger ingen rettspraksis som gir veiledning om hvorvidt illeggelse av tvangsmulkt etter bestemmelsen stenger for en senere strafforfølgelse. Men i forarbeidene til forurensningsloven § 73 er det uttalt at tvangsmulkt ikke er å anse som straff.

Eksempel på nyere lovgivning hvor samme type lovbestemmelse finnes er i svalbardmiljøloven § 96. Også i forarbeidene til denne bestemmelsen er det fastslått at tvangsmulkt ikke er straff.

Høyesterett har på andre områder kommet til at tvangsmulkt ikke er straff etter P 7-4. I Rt. 2005 s. 1269 kom Høyesterett til at forsinkelsesgebyr etter regnskapsloven ikke var straff etter konvensjonen. I denne saken gjaldt det i realiteten en løpende tvangsmulkt som ble gitt når regnskap ikke ble innsendt. Den var rettet mot fremtidig manglende oppfyllelse og var betinget av en oppfyllelse.

Mye taler derfor for at illeggelse av tvangsmulkt etter miljølovgivningen ikke vil være i strid med forbudet mot "dobbeltstraff". Men spørsmålet må uansett vurderes fra sak til sak hvor betegnelsen i regelverket ikke nødvendigvis vil gi svar på om det er en tvangsmulkt eller i realiteten er straff som ilegges.

Overtredelsesgebyr

Johs. Andenæs har definert straff som et onde som staten tilføyer en lovovertredder på grunn av lovovertreddelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde. Sanksjoner som innebærer en plikt til å betale penger for å ha brutt en lovbestemmelse, og som ilegges med formål om å sanksjonere, har klare likhetstrekk med bøtestraff.

Overtredelsesgebyr gis normalt for mindre alvorlige lovbrudd, herunder masseovertredder. Gebyrene kan både være etter fastsatte standardiserte satser eller utmåles etter en konkret vurdering.

I nyere lovgivning på miljøområdet er forvaltningen gitt kompetanse til å ilegge overtreddelsesgebyr.

Skipssikkerhetsloven § 55 fra 2007 er et eksempel på en slik bestemmelse. Forarbeidene til bestemmelsen sier uttrykkelig at det ikke skal ilegges overtredelsesgebyr når tilsynsmyndigheten velger å anmelde forholdet til politiet. I saker som eksempelet innledningvis med skipsføreren som lastet feil, må tilsynsmyndigheten derfor treffe et valg om den skal ilegge et gebyr eller anmelde en overtredelse av loven. Bakgrunnen for denne uttalelsen ligger i forbudet etter P 7-4.

Akvakulturloven § 30 fra 2005 er en annen miljølov hvor fiskerimyndighetene er gitt adgang til å ilegge overtredelsesgebyr. I forarbeidene til denne bestemmelsen er det uttalt at gebyret har likhetsstrekk med straff, men er ikke å regne som straff og ilegges ikke av politi eller domstol.

Samtidig er det i merknadene til bestemmelsen gitt uttrykk for at den administrative sanksjonen har et

strafferettslig preg og er ment å ivareta individualpreventive og allmennpreventive hensyn. Formålet med gebyret er å hindre fremtidige overtredelser. Og det er i loven et krav om subjektiv skyld ved overtredelser.

Ut fra forarbeidene er formålet med dette overtredelsesgebyret å påføre gjerningspersonen eller et foretak et onde som en reaksjon på en overtredelse som er begått. Selv om det uttales at dette ikke er å anse som straff, antar jeg at dette vil omfattes av begrepet straff etter EMK.

Spørsmålet om forbudet mot "dobbeltraff" i P 7-4 kommer til anvendelse vil måtte bero på en konkret helhetsvurdering ut fra intern rett, samt bestemmelsene i EMK og praksis til EMD. For å unngå at forvaltningen, politi og domstol gir reaksjoner i strid med forbudet i miljø saker kreves en særlig årvåkenhet knyttet opp mot problemstillingen.

Hummeraksjon

Av politioverbetjent Haakon Haaverstad, Økokrim

Agder politidistrikt gjennomførte i juli en aksjon mot fiske med ulovlige fiskeredskaper langs Agderkysten. Kontrollen ble utført i samarbeid med Fiskeridirektoratet, Statens Naturoppsyn, Skjærgårdstjenesten og Miljøteamet ved Økokrim, og 14 båter og 31 kontrollører deltok. Lignende aksjoner har vært gjennomført tidligere, også i andre distrikt.

Hovedfokuset for aksjonen var ulovlig hummerfiske, med bakgrunn i at hummeren (*Homarus gammarus*) siden 2006 har stått på Norsk Rødliste. Bestanden har hatt en kraftig tilbakegang fra 1945 til i dag, og er nå på et historisk lavt nivå. Samtidig erfarer de forskjellige oppsynsmyndighetene at det fiskes mye ulovlig på sommerstid.

Aksjonen avdekket mye ulovlig fiske, det ble gjort 166 beslag og opprettet 145 saker. 7 hummer ble sluppet ut fra ulovlige fiskeredskaper.

Utover dette fikk denne tverrfaglige aksjonen mye og god omtale i media, hvilket vi håper kan gi økt kunnskap om reglene hos befolkningen, samt økt forståelse for at vi må ta vare på miljøet og truede arter i en tid der presset på miljøet er stort og økende. Straffereaksjonene gir også effekt, både som individual- og allmennprevensjon. Samtidig viser man at oppsynsmyndighetene følger med, og at vi utnytter ressursene våre effektivt.

Den som setter teiner plikter å sette seg inn i de gjeldende regler for slikt fiske, som vi finner i saltvannsfiskeloven med tilhørende forskrifter. For å redde hummerbestanden og snu den negative trenden, er det viktig at disse reglene følges:

Den eneste tillatte måten å fange hummer på, er med teiner, og all fiskeredskap som står i sjøen skal merkes med navn og adresse. Videre er hummeren fredet store deler av året, avhengig av hvor man befinner seg:

Svenskegrensen – Sogn og Fjordane: 1. januar – til 1. oktober
Møre og Romsdal: 1. juni – 16. september
Trøndelagsfylkene: 1. juli – 16. september
Tysfjord kommune, Nordland: 1. mai – 1. oktober
Resten av landet: 15. juli – 1. oktober.

Alle fredningsperiodene starter og avsluttes kl. 08:00. I tillegg er det forbudt å sette eller trekke teiner fra svenskegrensen til og med Vest-Agder fra lørdag kl. 24:00 til søndag kl. 24:00 i perioden 1. oktober til 1. januar. I dette området og i denne perioden er det heller ikke tillatt og sette eller trekke teiner fra en time etter solnedgang til en time før soloppgang.

Videre er det dybdegrensener for krabbeteiner i hummerfredningsperiodene:

Svenskegrensen – Varnes fyr (Lista): 25 meter
Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane: 15 meter, med mindre teinene har montert flukttåpning*
Møre og Romsdal: 10 meter

* Flukttåpningen skal være på minimum 80 mm, og være plassert helt nede ved bunnen slik at åpningen gir fri passasje ut.

Minstemålet for fangst av hummer er 24 cm fra svenskegrensen til og med Vest-Agder, og 25 cm i resten av landet. Minstemålet er lengden fra spissen av pannehornet til bakerst på midtre svømmelapp på halen.

Til slutt nevnes at det maksimalt kan fiskes med 20 teiner samtidig. Dersom flere fisker fra samme båt, kan man fortsatt ikke fiske med flere enn 20 teiner til sammen.

Se også brosjyren "Kysten er din" på www.fiskeridir.no.

Straffutmåling i fiskeoppdrettssaker

Av førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland, Økokrim

Hver år rømmer et stort antall oppdrettsfisk. Det kan være laks, regnbueørret, torsk eller kveite. I tillegg rømmer det årlig en betydelig mengde smolt. Ikke all rømming er kriminalitet, men i mange tilfeller kan rømming av oppdrettsfisk karakteriseres som alvorlig miljøkriminalitet som politiet og påtalemyndigheten også må ta sitt ansvar for å bekjempe. Det kan også være økonomisk interessant for et selskap å unnlate å etterleve bestemmelser i akvakulturlovgivningen.

I dag er det for eksempel 370 ganger så mange oppdrettslaks i merd som vill laks i det fri og oppdrettsnæringen er Norges nest største eksportnæring og en voksende aktør som utnytter våre felles naturgoder langs kysten. Når der skjer en straffbar handling i denne næringen må politiet og påtalemyndigheten skaffe seg bedre kunnskap i å håndtere denne typen kriminalitet.

I mai ga Økokrim et oppdrettsanlegg i Austvoll i Hordaland en bot på 2, 8 millioner kroner for brudd på akvakulturloven. Dette er den høyeste boten som til nå er gitt et oppdrettselskap for overtredelse av denne loven. Forelegget ble utstedt fordi en mente en rekke feil og mangler ved anlegget førte til at deler av anlegget havarerte under uvær en vinternatt i 2007.

Som følge av havariet rømte ca. 300.000 regnbueørret. Regnbueørreten er svært robust, og representerer derfor en trussel mot villbestanden av fisk i havet. En måned senere ga Økokrim et oppdrettselskap i Romsdal en bot på 250.000 kroner for blant annet å ha vrent en not slik at ca. 50-100 laks svømte ut i fjorden. Det forelå også mangler ved føring i driftsjournal ved flytting av fisk mellom merder på anlegget. Generelt gjør manglende eller for sen føring av uttak, flytting osv av fisk det vanskelig å kontrollere om fisk for eksempel blir borte fra anlegget.

Videre gjaldt saken manglende gjenfangst og melding til Fiskeridirektoratet i anledning rømmingen. Selskapets samarbeidsvilje under etterforskningen ble vektlagt i formildende retning.

Lite rettspraksis

Begge disse forelegg ble vedtatt, men hvordan ble så bøtene fastsatt?

Akvakulturloven er fra 2005 og er relativt ny, og i dag finnes det ingen avgjørelser fra Høyesterett. Det foreligger heller ingen rettskraftige avgjørelser fra tingrett eller lagmannsrett hvor noen er dømt for overtredelse av akvakulturloven. Karmsund tingrett avsa imidlertid den 3. januar 2008 en dom på 1 million kroner mot et oppdrettselskap, for flere overtredelser av akvakulturloven som førte til at 54.000 oppdrettslaks rømte. Ved straffutmålingen uttalte tingretten at "Når det gjelder utmålingen av boten, har både aktor og forsvarer

vist til at det ikke foreligger avgjørende praksis for utmåling av straff i saker om rømming av oppdrettsfisk". Denne saken har Økokrim overtatt og anket straffutmålingen inn for Gulating lagmannsretten. Hovedforhandling er berammet til 18. august i år. I tillegg til at det finnes lite rettspraksis er det også lite foreleggspraksis for overtredelse av akvakulturloven.

Forarbeidene

Forarbeidene til akvakulturloven innholder lite om straffebestemmelsen i § 31, men noe kan hentes derfra. I Ot.prp. 61 (2004 – 2005), side 76, uttaler departementet følgende: "Fengselsstraff vil bare være aktuelt i unntakstilfeller. Bot vil være den mest aktuelle straffen. Botens størrelse bør fastsettes i forhold til mulig gevinst ved overtredelsen, eventuell fare for skadevirkning, eller omfanget av skadevirkningen".

Tidligere rettspraksis

Høyesterett har heller ikke behandlet noen straffesaker etter den tidligere fiskeoppdrettsloven fra 1985. En sak som imidlertid kan gi noe veiledning er Hålogaland lagmannsretts dom av 25. mars 2003. I denne saken ble et akvakulturforetak idømt en bot på 1,5 millioner kroner for en rekke overtredelser av fiskeoppdrettsloven og fiskesykdomsloven.

To av forholdene, ett i 1999 og ett i 2000, gjaldt rømming av til sammen 35.000 laks, og de øvrige gjaldt dumping av mellom 2 og 3 tonn død og sykdomsinfisert laks med påfølgende fare for spredning av fiskesykdommer. På bakgrunn av de betydelige skadene virksomheten kan påføre miljøet og andre næringsutøvere, uttalte lagmannsretten i forbindelse med straffutmålingen at saken var alvorlig. Selskapets økonomi var dårlig (negativ egenkapital) fordi selskapet hadde gått med betydelig underskudd i flere år.

Selskapet anket dommen til Høyesterett, som nektet anken fremmet. Strafferammen i fiskeoppdrettsloven § 25, som lagmannsretten den gang dømte etter, var kun bøter. Strafferammen ble imidlertid betydelig skjerpet til bøter eller fengsel i inntil 1 år, og ved særdeles skjerpende omstendigheter til fengsel i inntil 2 år, da fiskeoppdrettsloven ble endret ved lov av 30. juni 2000 nr 62 (trådte i kraft 1. januar 2001). Dette er videreført i akvakulturloven som trådte i kraft 1. januar 2006.

Høyt bøtenivå

Bøtestraff vil sannsynligvis være den hyppigst brukte reaksjonsformen i tiden fremover ved overtredelse av akvakulturloven. Når det gjelder straff mot foretak er straffutmålingsmomentene som er listet opp i straffeloven § 48b bokstav a-g vesentlige. Det er imidlertid viktig å ha klart for seg at disse momentene ikke er uttømmende, og at det finnes andre momenter som også kan legges til grunn når det skal utmåles straff i akvakulturkriminalitetssaker.

Det er viktig at bøtene settes tilstrekkelig høyt, og at bøtenivået ligger så høyt at straffen får den tilsktede virkningen. I forbindelse med illeggelse av foretaksstraff for ulike brudd på akvakulturloven vil straffutmålingen variere fra sak til sak, men den nedre grensen bør ikke ligge under 50.000 kroner i bot. Dette er i overensstemmelse med hva Økokrim tidligere har uttalt i sin skriftserie (nr. 17 "Hva er miljøkriminalitet", s. 50), hvor en tar til orde for at nettopp 50.000 kroner bør være nedre grense for forelegg mot foretak i miljøkriminalitetssaker generelt. Det samme fremgår av retningslinjene for reaksjonsfastsettelse i arbeidsmiljøkriminalitetssaker som Økokrim utarbeidet i 2007. Det vil imidlertid ofte være aktuelt å reagere med langt høyere bøter enn 50.000 kroner. Den øvre grensen for et forelegg avhenger av flere faktorer, hvor blant annet overtredelsens alvorlighet, virksomhetens økonomi og hensynet til allmennprevensjon har betydning. Ved grove overtredelser, spesielt av store selskaper, bør bøter på 1 million kroner være absolutt et minimum. Det er i denne sammenhengen viktig å trekke inn morselskapenes økonomi ved fastsettelsen av en bot til et datterselskap, fordi den kan være betydelig bedre enn datterselskapets økonomi, jf. Rt. 1995, side 278, hvor det ble lagt vekt på at økonomien i konsernet var god mens det bøtelagte selskapet gikk med underskudd. Fastsettelsen av en bot må også vurderes ut fra hva som eventuelt kunne ha vært aktuelt å ilegge i form av overtredelsesgebyr fra fiskeriforvaltningen etter forskrift om reaksjoner ved overtredelse av akvakulturloven (FOR-2007-03-29 nr 361).

Straff mot person

Bøtestraffer mot personer skal først og fremst utmåles på bakgrunn av overtredelsens alvor og den siktedes økonomi, jf straffeloven § 27. I tillegg må det legges vekt på allmennprevensjon. Akvakulturloven § 31 gir adgang til å anvende fengselsstraff, enten alene eller sammen med bøter. Påstand om fengselstraff bør legges ned ved svært alvorlige overtredelser. Det er viktig at påtalemyndigheten vurderer nøye hvorvidt det bør tas ut tiltale eller ikke.

Miljøkonsekvensene

I forbindelse med straffutmålingen i en sak som gjelder overtredelse av akvakulturlovgivningen er det en rekke momenter som er av betydning. Disse momentene kan det ofte være en pedagogisk utfordring å få klart og entydig frem, kanskje spesielt når det er snakk om hvilke miljøkonsekvenser rømmingene har hatt. Rømming av oppdrettsfisk vil ha store konsekvenser for de ville fiskebestandene, hvor genetisk innblanding og fare for spredning av parasitter og sykdommer er eksempler. Det er også et poeng å sammenligne alvorlige overtredelse av akvakulturloven med alvorlig overtredelser av

forurensningsloven, fordi rømt fisk kan ses på som et "utslipp" av noe som ikke hører hjemme i miljøet på linje med kjemikalier. Om den rømte fisken blander seg med villaksen fører det til en uopprettelig skade ikke bare lokalt, men for hele villaksstammen. Det innebærer at lakserømming er minst like alvorlig, om ikke mer enn et enkeltstående giftutslipp, fordi det fører til en omfattende og vedvarende skade på miljøet.

Sakkyndighet

For å få frem de miljømessige konsekvensene i saker som gjelder overtredelser av akvakulturlovgivningen bør det vurderes å benytte sakkyndige eller anmode om bistand fra Økokrims miljøteam som har miljøfaglig ekspertise. I tillegg til miljøpåvirkningene bidrar rømt oppdrettsfisk også til å svekke akvakulturnæringens anseelse nasjonalt og internasjonalt, og sist men ikke minst, Norges renommé som miljønasjon. Under hele sakens etterforskning og påtaleavgjørelse er det også viktig å ha et nært samarbeid med Fiskeridirektoratet.

Inndragning og rettighetstap

Det er ikke bare størrelsen på en eventuell bot som er viktig å vurdere, men også andre rettsfølger som inndragning i henhold til straffeloven § 34 flg, og rettighetstap i henhold til straffeloven § 29. Det er i denne sammenhengen viktig at etterforskningen av sakene fra første stund også retter seg mot dette. Det er viktig å se alle de aktuelle rettsfølgene under ett, slik at straffnivået ikke blir så lavt at foretaksboten kalkuleres inn som en utgiftspost i foretakets regnskap.

Allmennprevensjon

Det kan være økonomisk interessant for et selskap å unnlate å etterleve bestemmelser i akvakulturlovgivningen, og det er av allmennpreventiv betydning at denne formen for kalkulert risiko ikke blir "lønnsom" og kommer i konflikt med samfunnets interesser. De fleste aktørene i akvakulturnæringen er lovydige og opplever etterforskning og straff som stigmatiserende. Allmennprevensjon som argument veier derfor tungt i akvakulturkriminalitetssaker, og formålet med straffen er at den skal påvirke de enkelte oppdretterne så vel som oppdrettselskapene til i størst mulig grad å arbeide for å hindre rømming av fisk.

Annen relevant rettspraksis

I forbindelse med straffutmålingen i saker som omhandler rømming av oppdrettsfisk gjelder også de føringene Høyesterett har gitt når det gjelder heving av straffnivået for andre typer miljøkriminalitet. I både Rt. 2001, side 110 (Portalkrandommen), Rt 2002, side 258 (Giftåtekjennelsen), Rt. 2002, side 1713 (Bryggen i Bergen), Rt. 2005, side 76 (Jervedom II) og Rt. 2005, side 568 (Generalklausuldommen), har Høyesterett uttalt at straffen for miljøkriminalitet er skjerpet. I Rt 2007 s. 1684 (Sandvikselvasaken) som gjaldt overtredelse av forurensningsloven uttalte Høyesterett at "Miljøet representerer et felles gode som har særskilt behov for vern mot inngrep".

Det er viktig at påtalemyndigheten bruker disse Høyesterettsavgjørelsene som rettskilder ved påtaleavgjørelser og under prosedyren om straffespørsmålet i akvakulturkriminalitetssaker, så vel som i andre typer miljøkriminalitetssaker.

Hekkende fugler og viltloven

Hovedregelen i viltloven § 3 er at alt vilt er fredet, «herunder dets egg, reir og bo». Det følger videre av bestemmelsen at all virksomhet skal utøves hensynsfullt overfor viltet, «slik at det ikke påføres unødige lidelse og skade». For hekkende måkefulger innebærer dette at fuglene skal ha fred gjennom hekkesesong for å kunne bringe frem levedyktig avkom. Dette fører ofte til konflikt med de som bor i husene hvor måkefuglene hekker på taket, fordi måkene skiter, støyer og stuper ned mot menneskene.

Dersom det skal iverksettes tiltak mot dette, må det gjøres før hekkesesongen begynner for ikke å komme i konflikt med fredningsprinsippet i viltloven. Dette er også rådet fra Direktoratet for naturforvaltning (DN), som hvert år får mange henvendelser om dette.

I vår kom dette på spissen da lensmannen i Vikna i Nord-Trøndelag stanset arbeidet med å trekke vaiere over takene på kommunale bygg hvor det var problemer med krykkjer. Han forela saken for DN, som ga grønt lys for arbeidene nettopp fordi krykkjene ikke ennå hadde gått til hekking på det aktuelle tak/bygninger. DN understreket imidlertid at krykkje er en art som de senere år har hatt en dramatisk nedgang. Den er klassifisert som «sårbar» i Norsk Rødliste.

Direktoratet roste derfor lensmannen for initiativet og oppfordret andre til å avklare lignende saker på samme måte.

Det er viktig at lokalt politi har fokus også på denne siden av miljøarbeidet, gjerne i samråd med forvaltningsmyndighetene. Norsk rødliste er et nyttig oppslagsverk for oss som jobber med miljø i politiet, se også «Rødlistebasen» på www.artsdatabanken.no hvor du kan søke opp arter direkte. Der finner du også «FremmedArtsBasen», som bygger på Norsk svarteliste hvor det er gjort økologiske risikovurderinger av fremmede arter.

Utvist for ti egg

Australia utviste i april i år en nederlender som hadde smuglet inn ti egg fra vestafrikansk papegøye. Utvisningen fulgte direkte etter at mannen hadde sonet fem måneder fengsel for forholdet.

Australia ser med andre ord meget alvorlig på innføring av fremmede arter. Landet har en av de strengeste lovgivningene i verden på dette området, og tollerne foretar nøye kontroll.

Nederlenderen hadde skjult eggene i en vest sydd for formålet, men det lurte ikke tollerne på Sydney Airport.

Innføring av fremmede arter kan skade det biologiske mangfoldet, men også føre med seg alvorlige sykdommer. Dette er derfor en viktig oppgave for politi og tollvesen i Norge også.

Inndragning ved lønn under tariff

En mann har vedtatt et forelegg fra politimesteren i Gudsbrandsdal som blant gikk ut på inndragning av differansen mellom tarifflønn på 123 kroner per time og 100 kroner, som to ansatte slovakere hos mannen fikk betalt. Inndragningen til fordel for slovakene innebærer at de fikk utbetalt ca. 24 000 kroner til sammen. Straffebestemmelsene for slik overtredelse er allmenngjøringsloven § 10 jf. § 3 siste ledd.

Forelegget gjaldt også brudd på §19-1 jf. § 10-4 nr. 1, hvorefter alminnelig arbeidstid ikke skal overstige 9 timer pr. døgn og 40 timer i løpet av sju dager. Boten i forelegget var på 15 000 kroner.

Illustrasjonsfoto: Ingvil Trana, Økokrim

Hogst av kommunens trær

En dame i Oslo har vedtatt et forelegg på 30 000 kroner for skadeverk etter å ha bestilt og betalt hogst av toppen på fire trær og diverse mindre trær og busker på Oslo kommunes eiendom.

I forelegget var det oppgitt at påstanden i eventuell hovedforhandling ville være 35 000 kroner. Bot er ofte reaksjonen i mindre milø saker. Da er det viktig at botens størrelse ved ikke vedtagelse i størst mulig grad oppgis i forelegget, slik Riksadvokaten har gitt rundskriv om. I rundskriv 3/2007 punkt 5 angir han at foreleggsrabatten normalt bør vær på ca. 1/6.

Ulovlig hyttevei

Miljøkrim 1/2008, under "Små Nytt", refererte om to hytteiere som fikk henholdsvis 80 000 og 30 000 kroner i bot for å ha anlagt vei inn mot hyttene sine på Hvaler i Østfold uten å søke kommunen om tillatelse. Dette ble også resultatet etter at saken nå er rettskraftig avgjort i domstolsapparatet. Forskjellen i bøtenes størrelse skyldtes i det alt vesentlige at han som fikk den høyeste boten hadde anlagt en ulovlig vei på samme sted også i 2002.

Settegarn i lenke over elveutløp

Settegarn i lenke over elveutløp er en kjent måte å drive tyvfiske på. Garnene blir lagt ut på fjære sjø, og når floa kommer går fisken inn mot elveutløpet og inn i garna. De to garnene på bildet beslagla Nord-Trøndelag politidistrikt første helga i juli. Et tredje settegarn som også ble beslaglagt, sto i sjøen like utenfor elveutløpet. Fire personer ble tatt på fersken.

Bildet viser settegarnet over elveutløpet. Foto: politioverbetjent Nils Roger Duna, Nord-Trøndelag politidistrikt

Ombygging av fredet taubanesentral i Logyearbyen

Nord-Troms tingrett dømte i juni en mann til 60 000 kroner i bot for brudd på svalbardmiljøloven.

Riksantikvaren fredet i 2003 taubaneanlegget fra Advendtdalen til Skjæringa i Longyearbyen på Svalbard. Domfelte foretok etter dette byggarbeider på selve taubanelageret. Han laget blant annet et tilbygg på ca. 40 m², foretok grunnarbeider på et område på ca. 300 m² og satte ned pæler.

Domfelte hadde med dette «vist mangelfull respekt for fredningsvedtaket og har erkjent at han ikke respekterer norsk lov på Svalbard», ifølge tingretten. Handlemåten ble karakterisert som «en form for protest mot vernemyndighetens avgjørelse», og overtredelsen var forsettlig.

Retten fant imidlertid at saken ikke var så alvorlig at det forelå skjerpende omstendigheter. Mannen ble dermed dømt etter svalbardmiljøloven § 99 første ledd første straffalternativ, noe som innebar at påstand om betinget fengsel og bot ikke ble tatt til følge. Det ble lagt vekt på at domfelte ikke hadde skadehensikt, at skaden er gjenopprettet og at økonomisk vinning ikke var et sentralt motiv.

Påtalemyndigheten har anket over straffutmålingen.

Bildene viser den fredete taubanen i Longyearbyen under restaureringen i 2007. Bildene har forøvrig ingenting med det straffbare forholdet å gjøre. Foto: Sysselmannen på Svalbard.

HUSK!

Meld fra om kunst- og kulturminnesaker til kunsttips.okokrim@politiet.no.

Både små og store saker er interessante for å få best mulig oversikt over denne typen kriminalitet.

Ta eventuelt kontakt på telefon 23 29 10 80

Fjernet fredet gravhaug

Miljøkrim 1/2008 omtalte på s. 42 et forelegg på 150 000 kroner som Økokrim hadde gitt Sandefjord kommune. Forelegget ble gitt for manglende melding til Vestfold fylkeskommune om at kommunen hadde til behandling søknad om anlegging av lagrings- og tørkeplass for ved på en gård hvor det var gravhauger fra før år 1000 e.kr. Tiltakshaveren fikk en bot på 10 000 kroner for å ikke ha oppfylt undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9.

Foreleggene er stadfestet ved Sandefjord tingretts dom 23. juni 2008. De domfelte ble også ilagt et solidarisk erstatningsansvar til dekning av utgifter til gjennomgraving av jordhaugen som var igjen etter at gravhaugene ble fjernet.

Revisjon av lov om laksefisk

Revisjon av lov av 15. MAI 1992 om laksefisk og innlandsfisk mv.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har hatt et forslag til revisjon av lakse- og innlandsfiskeloven fra 1992 på høring. Høringsfristen utløp 15. mai i år. DN skal oppsummere og vurdere kommentarene fra høringsinstansene og sende de til Miljøverndepartementet for politisk behandling. Økokrim har avgitt uttalelse.

Økokrim sluttet seg i det vesentligste til høringsforslaget, men hadde blant annet bemerkninger til et forslag om endring av lovens § 47. Forslaget gikk ut på at naturoppsynet skulle få lovhjemmel til å inndra redskap som var satt ut i strid med lov eller forskrift. Inndratt redskap skulle deretter tilintetgjøres etter 3 måneder eller etter særskilt kunngjøring.

Bakgrunnen for forslaget var at reglene for behandling av beslaglagte redskaper var omfattende og kompliserte, slik at lovendringen ville lette og klargjøre behandlingen. I tillegg ble det vist til at redskapene som ble beslaglagt i hovedsak hadde svært begrenset verdi.

Økokrim var ikke enig med begrunnelsen til forslaget og støttet ikke forslaget slik det var formulert. Etter Økokrim syn er ikke straffeprosesslovens bestemmelser om ransaking og beslag, og straffelovens regler om inndragning omfattende og kompliserte. Bestemmelsene ivaretar derimot grunnleggende rettssikkerhetsgarantier.

Andre forslag til endringer:

§ 30 Aldersgrensen for betaling av fiskeravgift heves fra 16 til 18 år, og det kan innføres en redskapsavgift som alternativ til fiskeravgiften.

§ 37 Det innføres forbud mot bruk av død og levende fisk som agn, og forbud mot transport av levende fisk i og ved vassdrag.

§ 41 Det innføres forbud mot å benytte redskap som er konstruert for fangst av anadrome laksefisk i den tiden det ikke er åpnet for slikt fiske

§ 47 Uaktsomhetsvurderingen i straffebestemmelsen forenkles.

Store Norske får 500.000 i bot

Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS (SNSG) har fått en bot på 500.000 kroner for ulovlig bygging av repeaterstasjoner inne i og på grensen til Nordenskiöld Land nasjonalpark.

I juni 2006 oppførte SNSG to repeaterstasjoner bestående av hytter og master. Den ene repeaterstasjonen på Battfjellaksla ligger inne i Nordenskiöld Land nasjonalpark, mens den andre på Slaknosa ligger på grensen til nasjonalparken. Begge stasjonene ble oppført uten tillatelse.

Grov overtredelse

Oppføringene er brudd på Svalbardmiljøloven og på verneforskriften for Nordenskiöld Land nasjonalpark, og Sysselmannen har gitt Store Norske en bot på 500.000 kroner.

Sysselmannen mener overtredelsen er grov, siden repeaterstasjonene ligger i nasjonalpark/på grensen til nasjonalpark, og at inngrepene må anses som betydelige i området. Begge stasjonene er plassert høyt i terrenget, og både hyttene og mastene er synlige over store avstander. SNSG har vedtatt forelegget.

Begrunnelse

I sin begrunnelse for fastsetting av botens størrelse legger Sysselmannen vekt på at det er av stor betydning at det vises respekt for miljølovgivningen på Svalbard.

Det er satt høye miljømål for forvaltningen av øygruppen, og formålet med Svalbardmiljøloven er bla å opprettholde et tilnærmet uberørt miljø på Svalbard når det gjelder sammenhengende villmark.

Når det gjelder Nordenskiöld Land nasjonalpark heter det i verneforskriften at formålet med fredningen er å bevare et storslått sammenhengende, og i det vesentligste, urørt arktisk dal- og kystlandskap.

Sysselmannen uttrykker videre at presset på ferdsel på Svalbard er økende, og det vil være skadelig for vernet og for Svalbards omdømme som uberørt villmark dersom regelverket ikke håndheves strengt. Sysselmannen legger også vekt på at repeaterstasjonene ble satt opp for å sikre telekommunikasjon langs skuterløypen i Tverrdalen og Bolterdalen. Denne løypen ligger i et område som er skuterfritt etter første mars, og løypen skal bare brukes til nyttetraffikk dersom vær- og føreforhold gjør det vanskelig å kjøre der det er åpent for skutertrafikk.

Bedre internkontroll

Sysselmannen mener at overtredelsen kunne vært forebygget ved et bedre internkontrollsystem i selskapet. Sysselmannen legger vekt på at SNSG er et stort og ansvarlig selskap med omfattende virksomhet på Svalbard. Det må anses å være sterkt kritikkverdig at selskapet ikke har hatt et bedre internkontrollsystem i forhold til slike saker.

Må fjerne stasjonene

SNSG har i ettertid søkt Sysselmannen om tillatelse til bygging av stasjonene. Sysselmannen avsto søknaden, og avslaget ble påklaget til Direktoratet for naturforvaltning som ikke tok klagen til følge. SNSG har fått pålegg om å fjerne stasjonene.

Antenne på Slaknosa 656 meter over havet.

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

Nytt fra Politidirektoratet

Av politiinspektør Ingunn Mansås Kjærstad, Politidirektoratet

Jeg har hatt mitt første halve år i Politidirektoratet (POD) med fagansvar for miljø saker. Fagfeltet favner vidt og oppgavene er varierte. Heldigvis har jeg mange dyktige medarbeidere ute i felten, og vil benytte anledning til å takke for all hjelp jeg har fått.

Jeg vil også takke for de innspill som har kommet og ønsker at dere fortsetter å holde meg orientert om viktige felt vi bør holde oppmerksomheten på.

Rolleavklaring

POD har igangsatt arbeidet med å avklare rollefordelingen mellom politiet og Statens Naturoppsyn (SNO). I 2005 avga SNO og Politidirektoratet rapport hvor de store linjene ble beskrevet. Her fremkom det blant annet:

" Ved opprettelsen av SNO ble oppsynsbegrepet utviklet og av forarbeidene til naturoppsynsloven (Ot.Prp. Nr. 30 (1995-1996) fremgår: Oppsynet skal informere, veilede og føre kontroll med at de aktuelle bestemmelsene blir overholdt. Videre kan oppsynet pålegges andre oppgaver som skjøtsel og drift, registrering og dokumentasjon, samt andre oppgaver etter instruks fra departementet." Oppsynets oppgaver er med andre ord noe mer enn kontrollarbeid som et supplement til politiet. Det foreligger ingen klar og entydig definisjon av politiets bruk av oppsynsbegrepet og det er ikke foretatt noen grenseoppgang i forhold til andre etater.I tilknytning til høringsrunden om Prosjekt miljøkriminalitet uttalte Riksadvokaten: "Det følger av det ovennevnte at begrepet "naturoppsyn" bør forbeholdes de rene forvaltningsmessige deler av tilsynsvirksomheten, men ved utøvelse av politimyndighet vil begreper som allerede benyttes og som er kjent og definert for politiets arbeid komme til anvendelse. Dette er begrepene forebyggende virksomhet, etterretning og etterforskning."

For å sikre et fortsatt godt samarbeid med SNO ønsker vi å få en klarere linje mellom våre to etaters oppgaver, dvs. hva ligger i kriminalitetsforebyggende arbeid og kriminalitetsbekjempelse vs tilsyn med nasjonal miljøverdiene og forvaltning av natur og miljøtilstanden. Sentralt i arbeidet blir å se på hvordan man praktisk skal gjennomføre samarbeidet samt foreslå konkrete retningslinjer for grensene for kontrollvirksomheten.

Miljøseminar

Snart er det tid for miljøseminar i Kristiansand. For oss som jobber med miljøfaget er dette viktig for å få faglig oppdatering og mulighet til å knytte kontakter for å legge grunnlag for samarbeid over distriktsgrensene. Jeg gleder meg til å se hva Økokrim har lagt opp til.

Miljøfag på Politihøgskolen (PHS)

PHS sin undervisning skal nå være i gang. Jeg vil med dette minne alle på hvor viktig det er med faglig oppdatering på miljøfagets område. Det finnes knapt et område innenfor politiet som har så stor vidde og spekter som miljøfaget. Kunnskap blir derfor ekstra viktig for å gjøre en god jobb.

Klarer vi å følge opp dette? Er det noe POD burde bidra med for å få økt gjennomføring?

Til sist vil jeg takke Økokrim for at de gir ut Miljøkrim. Bladet er viktig som faglig bidragsyter. I tillegg synliggjør bladet at vi er del av et nasjonalt fagmiljø. Å bruke dette miljøet, på tvers av politidistriktene, er viktig for å utnytte vårt "miljø-potensiale".

Viktige dommer i miljø saker 2008

(Alle avgjørelser fra Høyesterett samt lagmannsretts- og tingrettsdommer av prinsipiell betydning)

Høyesterett

Foretaksstraff og rutiner

*Høyesteretts dom 26. juni 2008
(HR-2008-01150-A)*

Høyesterett dømte et revisjonsselskap til fem millioner kroner i bot for overtredelse av revisorloven og regnskapsloven. Dommen nevnes kort her fordi den inneholder uttalelser om foretaksstraff som har overføringsverdi til miljøområdet.

Etter straffeloven § 48 b bokstav a skal det i vurderingen av om foretaksstraff skal ilegges tas særlig hensyn til «straffens preventive virkning». Det var i saken klart at individualpreventive grunner ikke tilsa straff. I motsetning til underrettene fant Høyesterett imidlertid at allmennpreventive grunner talte for straff, selv om selskapet hadde omfattende og forsvarlige manualer for utførelsen av revisjonen, jf. også § 48 b bokstav c. Det ble blant annet vist til at bevisstheten om en mulig straffereaksjon for foretaket dersom rutiner, instruksjoner mv. ikke blir etterlevd, «vil skjerpe årvåkenheten både mot den interne oppfølging og i forholdet til klientene» (avsnitt 36).

I avsnitt 38 sa Høyesterett videre om rutiner: «At det kan være vanskelig for påtalemyndigheten konkret å påvise hva som bør gjøres annerledes, kan ikke være avgjørende. Det er ingen forutsetning for bruk av foretaksstraff at foretaket eller noen i dens ledelse kan bebreides for de feil og mangler som ligger til grunn for den straffbare handling.» Det ble her vist til Rt. 2007 s 1684 (Sandvikselva), se Miljøkrim nr. 1/2008 s. 24.

Begge disse uttalelsene er viktige på miljøområdet. I miljø saker er foretaksstraff ofte aktuelt, og spørsmålet er gjerne om innholdet i instruks, retningslinjer og oppfølgingen av slike internt i bedriften er godt nok. Høyesteretts dom 26. juni 2008 lest i sammenheng synes å innebære at et grovt brudd i seg selv taler for at dette ikke har vært godt nok, selv om det ikke er mulig å peke konkret på hvordan rutiner, opplæring mv. burde vært.

Det er også verdt å merke seg at Høyesterett i foretaksstraffvurderingen ser ut til å legge nokså stor vekt på overtredelsens grovhet i seg selv, i tråd med § 48 b bokstav b. Dette må også løftes frem i alvorlige miljø saker.

Port på fritidseiendom og adgang til sjøen

*Høyesteretts dom 4. juni 2008
(HR-2008-00981-A)*

Dommen gjelder en sivil sak om gyldigheten av et pålegg om å fjerne en port ved hovedadkomsten til en større fritidseiendom i Vestfold. Pålegget var gitt av fylkesmannen i medhold av frilufsloven § 40 jf. 13. Sistnevnte bestemmelse setter etter overskriften forbud mot "Sjikanøse stengsler og uheimlede forbudskilt".

Avgjørelsen omtales her fordi den inneholder drøftelse av skillet mellom innmark og utmark, og fordi brudd på loven er straffbart, jf. § 39.

Ferdelsretten er i hovedsak knyttet til utmark, jf. § 2, og spørsmålet innmark/utmark sto følgelig sentralt for Høyesterett. Flertallet (4) kom til at grunnen mellom hyttene, som sti fra nevnte hovedport gikk over, var å anse som innmark i henhold til frilufsloven § 1 a. I utilbørighetsvurderingen etter bestemmelsens første ledd første punktum siste alternativ synes det å ha vært tungtveiende for flertallet at det forelå alternativ adkomst til sjøen for allmennheten som ikke var særlig dårligere (avsnitt 58 og 59).

Mindretallets votum er ikke uten interesse. I utilbørighetsvurderingen la han avgjørende vekt på at beskaffenheten på de alternative adkomstene var dårligere enn på den omstridte hovedstien. Den var rett og jevn, mens alternativene gikk over og mellom rullestein langs stranden.

Det er særlig grunn til å merke seg at mindretallet viste til at hovedstien problemfritt kunne brukes av barnefamilier og funksjonshemmede, forutsetningsvis i motsetning til de alternative rutene. Han fant at porten utgjorde et ulovlig stengsel i henhold til § 13 og stemte for stadfestelse av lagmannsrettens dom, hvor staten var frifunnet.

Viktige dommer i miljø saker 2008

(Alle avgjørelser fra Høyesterett samt lagmannsretts- og tingrettsdommer av prinsipiell betydning)

Inndragning av verdi av fartøy og redskap

Høyesteretts kjennelse 25. april 2008
(HR-2008-735-A)

Et spansk rederi var kjent skyldig i «et usedvanlig graverende ulovlig fiske av blåkkeite» (avsnitt 11 i kjennelsen) i fiskevernsonen rundt Svalbard. Spørsmålet var om det i tillegg til verdi av fangsten kunne – og skulle – inndras deler av verdien av fartøy og redskap.

Høyesterett slo først fast at vilkårene for dette i sone-loven § 9 var oppfylt, og at idømt foretaksstraff ikke er til hinder for inndragning, jf. Rt. 1996 s. 624 og 1065. Førstvoterende la til at hensynene bak fiskerilovgivningen «tilsier en forholdsvis vid adgang til bruk av begge virkemidler» (avsnitt 15). Dette er en uttalelse som kan ha overføringsverdi til andre saker om ulovlig fiske, jakt osv. hvor det er hjemmel for inndragning av verdi av utstyr mv., jf. straffeloven § 35.

På grunn av forholdets grovhet fant Høyesterett at inndragning av verdien av den ulovlige fangsten ikke var tilstrekkelig og opprettholdt lagmannsrettens inndragning av deler av verdien av fartøy og redskap. Total inndragning var på 10,5 millioner kroner og verdien av fangsten var anslått til 5,5 millioner kroner, slik at fartøy- og redskapsinndragning utgjorde 5 millioner. I avsnitt 21 ble det uttalt at rederiets økonomi måtte tillegges «forholdsvis beskjeden vekt». Også denne uttalen må gjelde for andre alvorlige miljø saker.

Høyesterett. Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim

Tingrett

Jobb eller dugnad?

Oslo tingretts dom 11. mars 2008

Under snekkerarbeider på et hus falt en mann ned fra en stige og døde momentant. Tiltakshaveren ble tiltalt for brudd på arbeidsmiljølovens krav til HMS-plan, sikker jobb-analyse mv. Han sa seg ikke skyldig fordi han mente at det dreide seg om en vennetjeneste, ikke et arbeidsforhold.

Dette var Oslo tingrett ikke enig i. Selv om avdøde ble engasjert som bekjent av tiltaltes gode venn gjennom 20 år og det ikke var ført bevis for annen betaling enn tannbehandling til 20-25 000 kroner og en ferietur samt utsikter til lån, fant retten at det dreide seg om «virksomhet som sysselsetter arbeidstaker», jf. arbeidsmiljøloven § 1-2. Det ble ansett som helt usannsynlig at det ikke i tillegg skulle ytes pengevederlag når avdøde og hans kamerat arbeidet i 80 dager.

Retten avviste at det var et oppdragsforhold, særlig fordi det ikke forelå noen skriftlig avtale mellom partene eller formalisering av arbeidernes virksomhet. De var ikke registrert eller betalt skatter eller avgifter. De kunne heller ikke la andre utføre arbeidet.

Dermed ble det domfellelse. Den omfattet også mangelfull innkvartering av de to, jf. arbeidsmiljøloven § 4-4, idet det manglet dusj og toalett der hvor tiltakshaveren hadde innlosjert dem.

Straffen ble satt til betinget fengsel i 30 dager og 30 000 kroner i bot. I tillegg ble det inndratt 30 000 kroner, som skjønnsmessig ble ansett som besparelse ved å ikke utarbeide risikovurderinger, sikre for dårlig, ikke skaffe dusj og toalett mv.

Dommen er rettskraftig.

Baksiden

**Haakon
Haaverstad**

Haakon Haaverstad er tilsatt i ett års vikariat som spesialetterforsker ved Miljøteamet. Haakon tiltrådte den 16. juni, etter endt utdanning ved Politihøgskolen. Han har også en mastergrad i marin biologi og limnologi.

Reene Nilsen

Reene Nilsen vil fungere som nasjonal miljøkoordinator frem til 14. desember 2008.

Lars Tore Ruud

Politioverbetjent Lars Tore Ruud har gått ut i ett års permisjon for å tiltre nyopprettet stilling i Statens Naturoppsyn. Lars Tore overtar ansvaret for oppsyn med verneområdet Nordre Øyeren fra fylkesmannen og skal forøvrig ha Oslo og Akershus som sitt geografiske arbeidsområde.

Miljøhåndboken

I 2006 kom boken "Hva er miljøkriminalitet?". Boken er nr. 17 i Økokrims skriftserie og er en håndbok i bekjempelse av miljøkriminalitet innen politiet, påtalemyndigheten og forvaltningen.

Den vil også være en orientering for alle andre som er interessert i å få et innblikk i hva dette temaet omfatter.

Forfatterne er Hans Tore Høviskeland, Rune Bård Hansen og Jørn Holme.

Boken koster 100 kroner og kan bestilles fra Økokrim.

Lars Tore kom til Økokrims miljøteam fra Follo politidistrikt i 1999. Han har hatt mange oppgaver her, spesielt innen bekjempelse av naturkriminalitet og ble også nasjonal miljøkoordinator. Før han gikk ut i permisjon var han innbeordret til Polithøgskolen i Oslo med ansvar for etterutdanningen i miljøkriminalitet.

I neste nummer:

- Organisering av Sjøfartsinspektøren
- Innføring av fremmede arter
- Helgeland politidistrikt

Stoffrist 3. november 2008

Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på www.miljokrim.no

